=: LUCEAFĂRUL :=

REVISTĂ·ILUSTRATĂ·PENTRU·LITERATURĂ·ŞI·ARTĂ

SUMARUL.

D. Anghel şi Şt. O. Iosif . . . . Balada lui Bucur (poezie).

I. Paul . . . . Nevasta beţivului.

Z. Bârsan . . . Mărul. Dramă în 2 acte.

Stefan Braborescu Cele două porumbiţe (poezie).

I. Agârbiceanu . Părintele Vart. Bogdan.

Vasile Stoica . . Şi-o să pornesc (poezie).

Oct. C. Tăslăuanu Arta în România.

Dări de seamă: George Panu: Amintiri literare (G. Bogdan-Duică).

Cronică: . . . † Dr. I. T. Mera. Cartea de aur. Infiinţarea „societăţii scriitorilor români". Ştiri. — Poşta Redacţiei.

Ilustraţiuni: Cula din Pojogeni-Gorj. Culă din Groşera-Gorj. Troiţă din Prahova. Troiţă din Vâlcea. Planurile d-lui G. Lupu. Compoziţie originală după ouă încondeiate aplícată la ceramică de d-şoara M. Panaitescu. Casa şi poarta lui Mogoş, în comuna Ciauru-Gorj. Faţada casei lui Mogoş.

Anul VIII. **Sibiiu, 15 Septemvrie.** **Nr. 18.**

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, I. Ciocârlan, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuţa, Maria Cunţan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Ion Gorun, Constanţa Hodoş, Enea Hodoş, Nerva Hodoş, Şt. O. Iosif, Dr. I. Lupaş, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiş, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

Austro-Ungaria: **ABONAMENT:**

1 an . . . . . 12 cor. Ed. de lux . . . 20 cor.
6 luni . . . . . 6 „ „ „ „ . . . 10 „

Ediţia pentru preoţi, învăţători şi studenţi: 1 an 8 cor.

România şi în Străinătate:

1 an . . . . . 16 cor. Ed. de lux . . . 25 cor.
6 luni . . . . . 8 „ „ „ „ . . . 13 „

Ediţia pentru preoţi, învăţători şi studenţi: 1 an 14 Cor.

Reclamaţiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariţia fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul", Sibiiu (Nagyszeben).

Glob, diametru 25 ½ cm. 32 50.

Kogutowicz, M., A magyar korona országainak iskolai fali térképe **(Mapa Ungariei)** trasă pe pânză. 14.—. Tot aceea (B. kiadás) cu împărţirea comitatelor. 14.—.

— Europa iskolai fali térképe **(Mapa Europei)** trasă pe pânză. 15.—.

— Az osztrák magyar monarchia iskolai fali térképe **(Mapa Austro-Ungariei)** trasă pe pânză. 14.—.

A földképe féltekékben. Iskolai fali térképe **(Semigloburile)** trasă pe pânză. 22.—.

Europa după Kozen, trad. de I. Moldovan, trasă pe pânză. 11.—.

Semigloburile harta globului pământesc, trasă pe pânză. 9.—.

Pentru şcoalele din Bucovina prin ord. min. ddto Viena 24 Ian. 1896 nr. 1096 admise, iar pentru cele din Ungaria oprite.

Palestina şi ţările sfintei scripturi, trasă pe pânză. 4.—, netrasă 2.—.

Hartă compuă a Ungariei, de Dr. Fr. Schuller, un mijloc de învăţământ de valoare neperitoare pentru tineri şi bătrâni. Recom. de către înalt. minist. reg. ung. de culte şi instrucţ. publică sub Nr. 26761/1906 Ediţie de lux 5 50, ed. şcolară 3.—

şi alte **mijloace de învăţământ** cât şi **recuisite de scris** să află stabil în depositul lui **W. Krafft, Sibiiu (Nagyszeben).**

(Trimiteri postale zilnic.)

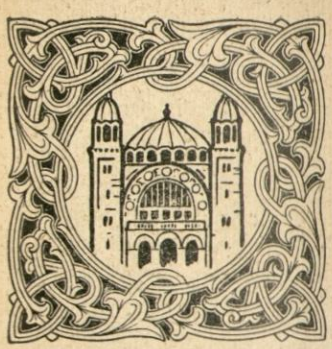

Balada lui Bucur.

— Fragment inedit din „Carmen Saeculare“ —

Pe acele locuri unde și-a păscut
Legendarul Bucur turmele de oi,
Dacă s'ar întoarce astăzi înapoi
Dup'atâtea vremuri care au trecut,

Dacă s'ar întoarce unde a lăsat,
Ca să stea acolo pe câmp ca un semn,
O bisericuță cu turnul de lemn,
Dacă s'ar întoarce în vechiul lui sat,

N'ar mai vedeà astăzi înspre stâna lui,
Când scapătă 'n ierburi soarele 'n declin,
Turme după turme liniștit cum vin
Scriind pretutindeni negre cărărui...

Dacă s'ar întoarce n'ar mai auzì
Tălăngile toate cu limbile lor
Cum dau glas, se 'ntreabă și răspund sonor
Din amurg și până 'n revărsat de zi...

Dar pe locu-acela de sfânt adăpost,
Cu bisericuța șubredă de lemn
Ce-o durase dânsul pe câmp ca un semn
Al statorniciei vieții care-a fost,

Ar vedeà cu vremea cum s'au grămădit
Casă lângă casă cu tot rostul lor,
Ca o turmă albă pe lâng' un păstor,
În jurul acelui turn de el zidit.

Ar vedeà în jurul sfintei cetățui
Bogat în biserici un oraș domnesc,
Cu clopote grele care glăsuesc
Mai sonor ca schija tălăngilor lui.

Ar vedeà că locul ce și l-a ales
Să-și dureze-orașul, i-a fost cu noroc,
Că n'au fost în stare sabie, nici foc
Să 'mpräștie vieața care s'a purces...

Că s'a 'ntins orașul și-a crescut treptat
Înspre cele patru zări necontenit,
Căci e scris să ție tot ce e zidit
Pe pământ, cu râvnă și cu gând curat.

D. Anghel și **St. O. Iosif.**

Nevasta beţivului.

Vasile Cârnu, aşa îi zice. Vasile i-o fi zis din botez, cine şi unde l-o fi botezat, că el s'a trezit ca puiul de cuc în cuiburile altora; nici sat, nici casă, nici părinţi, nici rude, nu ştie să fi avut undeva pe lumea asta; s'a pomenit cu numele de Vasile sadea, fără altă poreclă. Norocul, că a dat Dumnezeu de i-a căzut nasul din rădăcină, iar Dumnezeu ştie unde şi când, încât poartă şi el, ca toţi creştinii, două nume, Vasile Cârnu.

De mic copil s'a pripăşit prin viile laşului, la Copou, s'a aciuat unde a putut, azi pe lângă un vier, mâne pe lângă altul, dormind prin grajduri, cu toată gospodăria şi calabalâcul legate în o poală stingheră de suman şi aşezate cuminte în un capăt de iesle. De când e nu l-a păgubit nimeni cu un capăt de aţă măcar, dar nici el n'a lăcomit în vieaţa lui la bunul altuia; de aceea, bagseamă, a intrat când a vrut în via oricui şi a eşit nebăgat în seamă, când i-a abătut; vine nechiemat şi pleacă nealungat.

Acum e flăcău tomnatic, aşa între 25 şi 60 de ani. Ţăranul trecut de 25 de ani n'are vârstă, după cum se ştie; arşiţa, ploile, munca grea şi inima mai mult goală, decât plină îl dau repede spre toamna vieţii. Dar nici căzături fără de vreme nu prea vezi între ţărani, ca între boeri, cărora ori li se umflă ceafa şi le creşte burta cât o balercă de huzureala cea multă, ori se sfrijesc şi se blegesc de cele blestemăţii. Ţăranul trăeşte şi moare aşa în doi peri, cum se zice. Aşa l-a pomenit lumea şi pe Vasile al nostru.

Ce e drept nici bir la stat, nici chirie la casa cuiva n'a plătit Vasile în vieaţa lui, dar nici de pomană nu l-a ţinut nimenea, decând e. În toate viile Copoului şi prin satele de prin prejur n'ai să găseşti un muncitor ca Vasile Cârnu. Cu coasa numai şugueşte, dar rade nu altceva şi om să fii să te ţii după el, dacă va apucă înainte, iar la lucrul viei e meşter amarnic, de ţi-e mai mare dragul să-i priveşti în urmă. Lucrează cu ziua ca şi cu hurta, de n'ai nevoie să te ţii după el, ca să nu te şmecherească din lucru, ori să fure vremea lui Dumnezeu, uitându-se la soare răzămat în coada sapei şi scuipând printre dinţi, cum fac unii.

Afară de beteşugul dela nas l-a mai înzestrat Dumnezeu pe Vasile încă cu alte trei: femeile, beutura şi snoavele. De femeie n'a avut parte bietul Vasile tot din pricina nasului, se vede, oricât s'a ţinut şi se ţine de ele, cu glume şi cu snoave, cu măguleli şi ciupeli. Ale naibei, îl ascultă bucuros şi glumesc cu el, dar fug de dânsul când îi e lumea mai dragă, de creapă bătuca în el de necaz. În schimb însă se mângâie şi el cu beutura şi cu snoavele.

Vasile e om mic de statură, dar făcut pe beutură, ca Leonat din Longobarda şi are un cap cât un bostan plin cu snoave, cu glume şi zeflemele şi o frunte cât pe colo, de-i ţine streşină obrazului, de aceea îi mai zic oamenii şi Isop, sacul cu minciunile.

Cu beutura se încurcă Vasile numai Dumineca, Lunea şi în sărbătorile împărăteşti, cu cruce roşie în calendar, dar atunci bea cu temeiu, de se încovoaie locul sub el, cât a agonisit într'o săptămână toarnă pe gât Dumineca de chef şi Lunea ca să se dreagă şi doarme prin cele şanţuri, măcar se crape oul sub corb de ger, ori să ploaie deasupra cu cofa. Căldura dela inimă ţine sufletul într'ânsul şi sănătatea în ciolane.

În celelalte zile de peste săptămână munceşte Vasile ca un rob şi spune la snoave tovarăşilor de muncă, de trece ziua ca un ceas.

Ca să vedeţi cam ce fel sunt snoavele lui Vasile, pe cari niciodată nu le auzi din gura altora, iată să vă povestesc una din ele, aşa cum mă voiu pricepe, fireşte fără podoaba vorbelor lui şi fără râsul lui sgomotos de copil.

*

De câteva săptămâni venise Vasile iarăşi la mine la vie, după cum îi e obiceiul, — vine nechiemat şi pleacă nealungat. Mai cu gluma, mai cu binişorul şi mai din adins îl făcusem într'o zi de Marţi, zi de mahmurie şi de amărăciune, după un chef de 2 zile, să-mi juruiască şi să-mi făgăduiască, că nu mai pune rachiu în gura lui cât a fi şi a

trăi el, că de acum strânge parale albe pentru zile negre și intră în rândul oamenilor cu scaun la cap și cu socoteală. S'a ținut bietul Vasile vre-o câteva săptămâni, s'a ținut cu dinții, munceà 6 zile pe săptămână și Dumineca stà tolănit la umbra unui copac din vie, chipul, că doarme ca să-și odihnească cele oase. Dar nu erà chip să aţipească măcar, îl vedeam cum se tăvălește de pe o dungă pe alta, de par'că-l umflà naiba în coș, nu altceva. Chiar în timpul săptămânii tânjà și trăgeà amărît cu sapa, ca de sufletul dracului, nici snoavă nici râs din gura lui nu mai auziai, ba din când în când încruntà ochii sub fruntea cea streșinită și i se încordau vinele pe fălci, ca la un făcător de rele.

În una din zilele de lucru, nici nu Marția, ca altădată, mergând cătră vie, ce să-mi vadă ochii pe șosea pe deal în sus, dincolo de crâșma lui Vidrașcu dela Viața Lungă dintre vii? Adecă Vasile, amărît leucă, mergeà pe două cărări din șanț în șanț, neamț, nu nu altceva. Nici nu l-a ajuns trăsura din urmă și Vasile al meu se potignește de un picior și se prăvale în șanțul din dreapta de-a curmezișul, rupt în două și acolo l-a iertat Dumnezeu. Am trecut înainte și l-am lăsat în pace, că n'aveai cu cine.

A doua zi, mergând la vie, îl găsesc pe Vasile în pogon prășind de mama focului și râzând dela furca pieptului, de se scuturà cămașa pe el de o zeflemea în socoteala vierului.

— Ce-i, Vasile, iar ești flăcău, ți-au venit boii acasă, ai?

— Dă, conașule, doar gospodar sunt odată, nu golan ca ăsta, răspunde Vasile, ridicând degetul gol în sus și arătând din ochi pe vierul.

— Dar bine, Vasile, om ești tu? Cum ne-a fost vorba, bre? Ziceai și te jurai, de stângeai focul în vatră, că nu mai pui beutură la gura ta? Român ești tu, Țigan, ori ce lighioaie?

— Ce beutură, conașule? Ferească Dumnezeu, să-mi saie ochii din cap, să n'am parte de Costache (vierul), să crăp, de am văzut-o în ochii mei.

— Taci bre, ce umbli cu șoalda, dar ieri pe vremea asta, cine măsurà șoseaua din șanț în șanț, pe dealul dela Viața Lungă? Ce te mai faci nisnai? Nu faci din coadă de câne sâtă de mătasă, așa se vede.

— Nevasta, conașule, nevasta, trăiesc rău cu nevasta, răspunde Vasile cu ochii în pământ, văzând că l-am prins cu ocaua mică.

— Ce nevastă bre? poate de ieri să te fi însurat dracu?

— Mintea, conașule, mintea, muiere afurisită; curat dracu m'a însurat cu ea, că mai bine n'oi zice. Se ține de mine, ca scaiu de oaie; în casă dau cu ochii de ea, afară la muncă dă ea cu ochii de mine, nici noaptea nu mă pot odihni de răul ei. Nu mai ia gura de pe mine, seca-i-ar gura, să-i sece. Mă dă prin șperlă și mă batjocorește, cum îi vine la gură. Ba că nu se ține o haină pe mine, ba că din pricina beuturii nu se prăsește o parà la chimirul meu, ba că mai bine să mă togmesc balercă la Vidrașcu, doar m'o săturà Dumnezeu de rachiu, din golan și bețivan nu mă mai scoate, scoate-i-ar cioarele ochii, să i-i scoată și o aș vedeà, când mi-oi vedeà ceafa, că mi s'a acrit sufletul și mi-e lehamite de căsnicia noastră, n'ar mai fi fost, să fie.

— Bate-o bre, dă-i pe piele, ca să-și mai strângă gura acasă, că muierea nebătută e ca moara neferecată, hodorogește așa în gol, de ți crapă urechile și te bate la cap, de-ți urăști casa și iei lumea în cap de răul ei.

— Ce să baţi, conașule, n'ai ce bate de ea, că vezi printr'ânsa, de slabă ce e; să-mi mai încarc sufletul pentru o jigăraie ca ea? Și apoi știi vorba ceea: „rău cu rău, dar mai rău fără rău".

Iacă și ieri, după ce de atâtea săptămâni nu și-a mai luat gura de pe mine, știți, de când cu vorba noastră cu înțărcarea dela beutură, iar m'a luat în primire; luà de pe câne și puneà pe mine, de-mi veneà să iau câmpii, nu altceva. De ce-i ziceam să tacă, de ce mă încruntam și mă răsteam la dânsa, mai rău mă luà în șfichiuri și mă frigeà, de ardeà sufletul în mine.

Văzând eu și văzând că nu e chip altfel, las sapa în pogon și îi zic: hai nevastă la Viața Lungă, să ne cinstim și noi cu o ceașcă de rachiu, ca gospodari, ce ne găsim, doar ți-i mai luà gura odată de pe mine și mi-i lăsà dracului pomană, că mi-i lehamite de vieață și fac o posnă, apoi mai cârâie pe cel

de pe comoară, dar pe mine ca mai ba. M'ai înțeles muiere, ori tot nu m'ai înțeles? îi zic eu, ridicând ochii la o creangă mai groscioară din mărul cel mare.

Când a auzit potaia așa vorbă, când a mai văzut și creanga, numai ce o văd că se înmoaie și începe să dea din coadă împrejurul meu.

— Mergem, Vasilache, mergem băiete, cum nu, haide maică, la Viața Lungă, că conașul și așa nu vine astăzi la vie, ca să te găsească de minciună. Dar uite, puiule, o ceașcă, numai una, dacă ții la mine, și ne întoarcem la pogon, ca oameni de treabă ce suntem, știi că conașul e rău de gură și te face albie de câne, când o vedeà pogonul numai început.

— Una, nevastă, numai una, să n'am parte de tine și de gospodăria noastră de ți-oi eși din cuvânt, îi zic eu aruncând căciula pe cap și minteanul pe un umăr.

Fig. 1. Cula din Pojogeni-Gorj.

Mergem noi la Viața Lungă, ne așezăm la un colț de masă pe laiță alături de alți creștini și cer o ceașcă de rachiu de cel chipărat, ca să nu lunece de geaba pe gât, să are printr'ânsul și să meargă drept la inimă, cum îi priește românului. Ii dau eu colb, mă șterg pe cea gură cu mâneca cămeșii și-i fac cu ochiul lui Vidrașcu să mai dea una, de sufletul răposaților. Dar muierea dracului, cu ochi de sgripțuroaică, mă simte numai decât, mă înhață de mâneca minteanului și începe să mă întindă. — Destul, Vasile, haid, Vasile, cum ne-a fost vorba, Vasile, iar te îmbeți, Vasile, să n'ai parte de mine, Vasile. Vasile încoace, Vasilache încolo, să mă rupă nu altceva. Mă încrunt eu la ea, mă smulg din mâna ei și îi fac vânt spre ușă. Dar melița dracului, nici de acolo nu mă slăbeà; stà răzămată cu un umăr de ușior și cu capul plecat înlăuntru, nu mai conteneà din haid, Vasile, destul, Vasile; să te dau dracului cu tot neamul tău, Vasile; de-mi crepà obrazul de rușinea creștinilor dela masă, doar nas am și eu, conașule, nu degeaba îmi zic Vasile Cârnul. Pun eu și a doaua ceașcă la măsea și când îi dau drumul la inimă, par'că a intrat o gospodină harnică în mine, par'că a măturat tot gunoiul belelelor și a așezat toate la locul lor de mă simțiam iară, flăcău ca odată în zilele mele.

Nu știu, m'a chiorît Dumnezeu pe mine, ori nevasta m'a iertat, destul că ne mai auzindu-i gura, beau eu a treia ceașcă, beau a patra, până le-am pierdut răbușul și când, ne mai găsind parale în chimir, mă ia Vidrașcu de un umăr, ca să mă ajute până afară,

arunc ochii după nevastă. Nevastă ca 'n palmă, ia-o de unde nu-i, vorba ceea. Mă uit eu pe șosea în jos, mă uit în sus aplecându-mă bine din mijloc, ca să văd mai bine, dar pace, nevasta s'a dus.

Ce să mă fac, ce-o să zică lumea, când m'a vedeà iară burlac, fără nevastă? — O fi apucat înainte, gândesc eu, și mă iau încet pe șosea în sus și cum mergeam așa agale, cum îi stă românului mai bine, mă uit într'un șanț, mă uit în celalalt doar m'o fi așteptând. Dar de geaba, nevastă nu-i. Și merg eu așa ca românul necăjit, căruia i-a fugit nevasta, merg din șanț în șanț până pe la mijlocul dealului și, cum eram obosit și amărît, mă așez într'un șanț, ca să o aștept, că de, muierea îndărătnică, ca toate muierile, o fi rămas poate în urmă, numai să nu meargă alături de mine.

Cum m'am așezat în șanț am și adormit; de, conașule, omului obosit repede i se înmoaie ciolanele. Numai cele șanțuri știu, de câte ori mi-am așteptat eu nevasta așa, întorcându-mă dela crâșmă, că oricât de slabă și rea de gură a făcut-o Dumnezeu, dar cu ea trăiesc, cu ea trebue să-mi târăsc zilele. Și am dormit acolo ca totdeauna până a doua zi, când tot nevasta a venit de m'a trezit.

Și ce să mai întind vorba, conașule, mi-e și greu să vă spun. Cum m'a trezit, cum m'a luat iar la tăvăleală, iar prin șperlă, iar golan și bețivan, a ajuns până acolo de nu mai am la dânsa crezare nici când ridic ochii spre creanga de măr.

— Apoi de, Vasile, să-ți dau dracului nevasta; dacă nu te poate ea da la brazdă, nici Dumnezeu nu te mai dă.

I. Paul.

Șoapte.

Ce dulce-i privirea din ochi-ți albaștri,
Ce gingaș e glasul tău blând,
Și iată zâmbire se picură 'n șoapta-ți
Și 'n sânu-ți de farmec plăpând!

Ce tremur plutește, prin larg de cuprinsuri,
În clipele mutelor sări
Și câtă liniște coboară pe fire
Din cuibul înaltelor zări.

Ce mulcomă-mi pare șoptirea sfioasă
În freamătul tainic de crini,
Când tu visătoare prelung mă cutremuri,
Cu vraja din ochi-ți senini.

T. Murășanu.

Gândul.

(Hafis)

O, nu căutați lăcașul gândului!
Nemărginirea 'ntreagă e a lui.
Nu-i temniță, să-l poată ține 'nchis,
De 'ntunecatul ei abis
Nu-i lanț, să-l poată ferecă,
Căci sfarmă lanțul, sfarmă temnița

Și iar s'avântă 'n largul strălucirii
Și iar străbate furtunatic
Genunile nemărginirii,
Și nu-i pe lume vijelie,
Să 'ntreacă zborul lui sălbatic.

Dar, vai, nebune chinuri îl sfâșie;
Cu sine însuși veșnic ne'mpăcat e,
Înnăbușit el geme și se zbate,
Căci tot mai mult, vai, înțelege,
Că strâmtă, strâmtă și pustie
E pentru el nemărginirea.

Și-aleargă-aleargă 'n căile-i pribege,
Și n'are pace, n'are stare nicăirea.
. . . . . .
Ca 'n cuibul tău vrăjit, iubire,
O, nu-i pe lumea asta nicăire
Atâta pace, — atâta strălucire.

Vasile Stoica.

Mărul.

Dramă în 2 acte

de

Z. Bârsan.

Actul II.

Un salon simplu, un birou cu cărți și cu recvizite de scris la dreapta; la stânga o canapea și o mescioară, scaune, o ușă în fund, o fereastră în fund în stânga. Intre ușă și fereastră o iconiță veche și o candelă aprinsă. In dreapta camera lui Petru, în stânga două uși, pe masă o lampă aprinsă, e seară.

Scena I.

(Părintele Miron cetește o gazetă, Ana lucrează la o haină, Petru e la o mescioară în dreapta.)

Miron (oprindu-se din cetit). Ei! apoi vezi vorba mea, Petre! Ia ascultă: (cetește) „Se dusese duhovnicul să-l împărtășească. Erà o vreme tare. Pe când condamnatul de sub patrafir își mărturisià păcatele, venì un trăsnet și-i omoarî pe amândoi!“ (vorbind). Iacă, vedeți!? Ceriul că-i ceriu și tot nu-i sigur când e vorba să lovească. Pe lângă criminalul care-și meritâ moartea a ucis și pe bietul duhovnic bun nevinovat. Vedeți?

Petru. Ei, și ce-i cu asta?

Miron. Apoi, nu înțelegi vorba mea, Petre? Pățania mea de azi toamnă cu merele din grădina lui Lucian. Eu voiam să-l dau jos numai pe cel putred și a căzut și celalalt. Înțelegi acum?

Petru. A, da...

Miron. Și eu sunt un om, nu sunt ceriu... Iacă, vezi că nici ceriul nu-i sigur? a voit să facă un bine nenorocitului și a făcut și un rău... Și eu tot așa cu merele mele....

Ana. Se potrivește.

Miron. Așa e? (lui Petru). Mi-a plăcut cum ai adus-o în poezia aia, pe care mi-ai cetit-o:

Și floarea că e floare și fapta cea mai bună
Își are umbra ei....

Și așa e... să știi că așa e... nici o bucurie fără jale și de câteori faci un bine, faci și un rău... Asta e o taină a firii... Lucian știe toată poezia pe din afară... Mi-a spus-o de vre-o câteva ori....

Ana. Mă mir că nu mai vine.

Petru. Cine?

Ana. Lucian. Spuneà că dă astăseară pe la noi.

Petru (uitându-se la ceas). Zece și jumătate.

Miron. Cine știe pe unde s'o fi oprit? De bună seamă pe la cafenea cu vânătorii.

Ana. Pasiunea lui!

Petru. Frumoasă pasiune. Toată ziua departe de lume, în natura mare.

Miron. Așa e. Dacă n'ar avea-o nici pe asta, ce s'ar face?

Ana. Doar pe noi ne are, cum zice el; mie mi-e drag, par'c'ar fi al meu.

Miron. Ne e drag la toți.

Ana. Și dacă a-i stà să te gândești, Lucian a trăit mai mult la noi decât la ei. Când erà mic mi-aduc aminte că nici nu vrea să meargă să se culce acasă. Numai l'auziai: mă culc și eu la voi! Par'că-l văd și acum...

Miron. E un băiat așezat. Bogat cum e ar puteà să tot umble.

Petru. Nu-i place. Două trei luni pe an îi ajunge, vede lume, teatre, artă, și apoi se întoarce în grădina lui. Când ai așa o grădină, ar fi și păcat să-ți pierzi vremea prin alte părți.

Miron. Intr'adevăr, când intri, par'că intri în raiu, mai cu seamă acum primăvara. M'am plimbat și astăzi puțin și m'a cuprins și pe mine jalea când am văzut mărul răsturnat la pământ.

Ana. Da zău, tată, ce să însemne asta? Mai deunăzi i-au călcat straturile de flori, acum i-au tăiat mărul de pe la mijloc.

Miron. Ce să însemne? Ia oameni ticăloși. Un om cu puțină inimă poate să facă așa ceva.

Petru. Ciudată răzbunare!

Miron. Ce răzbunare? Că Lucian n'a făcut la nimeni nimic, dar, ia, așa-i omul când te vede că ai și el n'are.

Petru. Și mie mi-a părut rău când am auzit. Din toată grădina mărul ăsta ne erà mai drag nouă. La umbra lui ne-am făcut copilăria.

Miron. Acu să vedem; știți că astăzi a avut o strașnică discuție cu primăria. Ar fi zis Lucian: „Ori să-mi apărați moșia, ori mă lăsați să mi-o apăr eu.“

Petru. De bună seamă.

Miron. Și dacă primăria n'are putere să

păzească, să lase se păzească cine poate și pe cine-l doare inima de avutul lui, nu-i așa?

Petru. De bună seamă.

Miron. Și să vedeți numai că are să se prindă hoțul.

Petru. Dar primarul ce a zis?

Miron. Ce să zică? Cu Lucian nu o scoate la capăt cu una, cu două. A trebuit să se învoiască.

Petru. Foarte cuminte.

Ana. Și glonțul lui nu dă greș.

Miron. Toate ca toate, dar mie-mi pare rău... Vă spui drept că mi-ar fi plăcut să mă îngropați acolo.... Acum.... s'a isprăvit.

Petru. Moșule, mai stai puțin cu mama, poate să vie și Lucian, mai stați de vorbă. Eu trec dincolo să scriu ceva, trebue să fie gata mâne dimineață.

Miron. Iar vre-un trăznet, așa e?! Ai uluit lumea cu articolele tale (oprindu-l pe Petru care e pornit spre odaia lui). Stai, stai, să viu și eu (se ridică) să-mi iau gazeta de azi. Inainte de culcare să mai văd și eu....

Petru. Cum mai stăm cu țara...

Miron. Așa.... (pornind amândoi). Numai vezi de fi mai blând, în scris. Adevărul e grozav când îl spui de-adreptul; te străpunge.

Petru. Da... dar numai pe cei ticăloși!

Miron (oprindu-se). „Putregaiul" de-acum câteva zile mi-a plăcut. Strajnic articol. Numai când mă gândesc cine ți l-a inspirat, mă doare sufletul....

Petru. Tot e și tata bun la ceva...

Miron. N'ar mai fi fost... (ca și când și-ar aduce aminte). Așa-i că nu mai e chip să-l ridici?

Petru. Nu! (ies).

Ana (singură stă câteva clipe și-apoi se scoală încet și intră în camera din stânga, planul II. La fereastra de lângă ușa de eșire din fund se vede capul lui Marcu cercetând. Peste câteva clipe intră. E într'o disordine grozavă. Ascultă un moment în toate părțile și pornește hotărît spre iconița de lângă ușă. Când ridică brațele s'o ia din cui, aude pași și fuge).

Ana (intră încet, privind pe față și pe dos o hăinuță a lui Titu, veche. Se așează apoi la masă și lucrează).

Miron (revine cu gazeta, cetind și oprindu-se din când în când. Când ajunge la scaun se așează împăturând jurnalul).

Scena 2.

Miron (după o pauză). Dar tu ce coși acolo?

Ana. Îi fac o hăinuță lui Titu.

Miron (privește împrejur și s'apropie de Ana). Tot mai îngândurat, tot mai trist și băiatul ăsta!

Ana. Da. Așa a fost toată iarna. Lucrează mult.

Miron. Ba și unde-l vede pe tată-său....

Ana. Și asta o fi.

Miron. Săracul! In loc să găsească acasă liniște după atâția ani de necaz și de trudă...

Ana. Găsește rușine și umilire...

Miron. Da! Spuneà adineauri: „In fiecare zi m'aștept să mai facă ceva. Până acum d'abia a început, d'abia s'a pornit, de acum înainte au să vie cele mari."

Ana. Ba să ferească Dumnezeu.

(Pauză, Miron se retrage).

Miron. Da Magdalena s'a culcat?

Ana. Nu cred. Dar nu știu ce are de o vreme încoace. E tot tristă și stă tot singură. De vre-o câteva ori am găsit-o cu ochii plânși.

Miron. De ce?

Ana. Știu eu?

Miron. Tare mi-e teamă că iubește pe Lucian.

Ana. Și mie mi se pare.

Miron. Apoi dacă n'o lua-o unul ca el, că au din ce să trăiască, altfel nu știu zău cine să o ia, săracă cum e.

Ana. Așa zău..... Că tată-său nu s'a gândit.....

Miron. Tu n'ai băgat nimic de seamă?

Ana. Ce?

Miron. Că s'ar iubì băeții ăștia.

Ana. Văd că le place să stea amândoi, că-i dă flori, că șoptesc.... știu eu?

Miron. Nici ea nu ți-a spus nimic?

Ana. Nu, Lucian mi-a spus azi dimineață: „Mamă, — cum îmi zice el — mâne e Duminecă și am să-ți spui un lucru mare."

Miron. Nu bănuești ce?

Ana. Nu.....

Miron. Hm! (se scoală și se plimbă prin casă și după mai multe ezitări se duce la ușa din stânga, în fund și strigă domol): Magdalena, Magdalena! Te-ai culcat?

Magdalena (dinlăuntru). Nu!
Miron. Vino încoace.
Magdalena. De ce?
Miron. Vino!

Scena 3.

(Magdalena intră, e abătută şi-şi freacă ochii ca de lumină prea multă.)

Miron. Cum stai acolo pe 'ntuneric?
Magdalena. Mă doare capul.
Miron. Stai colea (îi arată un scaun).
Magdalena. Petru s'a culcat?
Ana. A trecut dincolo, are de lucru.
Miron. Ce ai?
Magdalena. Cum ce am?
Miron. Ce-i schimbarea asta pe tine?

Fig. 1. Culă din Groşera-Gorj.

Magdalena (după o ezitare). Nu ştiu! (Schimbând tonul). Tata a venit? (Pauză).
Miron. Azi ai fost la lecţii?
Magdalena. Da.
Miron. Copiii se poartă bine, învaţă?
Magdalena. Aşa şi aşa, ca toţi copiii oamenilor bogaţi.
Ana. Când eşti săracă trebue să rabzi toate. Îmi închipuesc că trebue să înduri multe. Dar... Lucian, el ce mai zice?
Magdalena. Îmi zice mereu să nu mă mai duc.... Dar.... ce să fac? Puţinul cât îl agonisesc ne prinde bine.
Ana. De bună seamă.
Miron (uitându-se la ceas). Nu cred să mai vie astă-seară.
Magdalena. Cine?
Miron. Lucian.
Magdalena. A zis că vine?
Ana. Da, mi-a spus mie.
Magdalena. Mie mi-a spus că are să vie mâne.
Ana. Da, ca să-mi spuie ceva.
Magdalena (tresare). El a zis?
Ana. Da, ziceà că are să-mi spuie un lucru mare.
Magdalena (cu faţa mai luminată). Un lucru mare! (Pauză).
Miron. Magdaleno...., dar să ne spui drept.
Magdalena. Ce?
Miron. Ne făgăduești că ai să ne spui drept?
Magdalena. Ce să vă spui?
Miron. Ne făgăduești?
Magdalena (plecând capul sfioasă). Întâi să ştiu ce?
Miron. Tu ştii ce are să-i spuie mâne Lucian mamă-ti. Aşa-i că ştii?
Magdalena (cu glasul de jumătate). Nu.
Ana. Aide. Spune. Dacă nu ne spui nouă cui vrei să-i spui?
Magdalena (tace).
Miron. Vino încoa, vino ici lângă mine.... vino să-ţi spui ceva.
Magdalena (se apropie).
Miron (o aşează pe genunchi, o mângâie pe păr). Unde te doare? (arătându-i inima) colea?
Magdalena (cercând să fugă). Nu ştiu.
Miron. Stai aici păsărică şi spune (o liniştește). Ţie ţi-e drag? (Magdalena îşi ascunde faţa la sânul bătrânului). Ţi-e drag tare?
Magdalena (ascunsă). Da....
Miron (o sărută pe frunte). Par'că ai fi maică-ta. Aşa a făcut şi ea. Ţi-aduci aminte, Ano?
Ana. Am uitat...
Miron. Dar ea nu a avut noroc, săraca, n'a avut noroc..... Aşa! ....Acum ştim şi noi. Şi adecă de ce te ascundeai aşa? Credeai tu că noi n'avem ochi? Ei, dar îmi place, asta par'că mă întinereşte. Şi nici nu se puteà altfel. De mici tot amândoi, nici nu se puteà să nu ajungeţi aici.
Ana. Cam bănuiam şi eu că asta are să fie vorba a mare. Va să zică mâne vine să te ceară?

Magdalena. Așa a zis.

Miron. Și uite cum o spune.... uite cum o spune. Ce nu-ți pare bine?

Magdalena. Ba da.

Miron. Apoi ce o spui așa?... (ducându-se în spre camera lui Petru în dreapta). Petre!

Magdalena. Nu, nu, nu,... să nu-i spui.

Petru (dinlăuntru). Viu îndată.

Magdalena. Lucian vrea așa, să nu-i spuneți nimic.

Ana. Da, da... să fie ceva neașteptat.

Miron. Așa... mai bine, să nu-i spunem nimic.

Ana. Să vezi cum are să se bucure.

Miron. Petru nu știe nimic de iubirea voastră?

Magdalena. Nici nu bănuiește.

Miron. Ah! Are să fie frumos. Asta are să-l mai învioreze. Așa... așa. Să nu-i spunem nimic. Ah! mâne are să fie o zi cu soare, mâne.... pst! vine (toți se așează la locul lor și stau în liniște).

Scena 4.

Petru (intră). Ce-i porunca?

Miron (după o pauză). Ce zici tu, Petre, are să fie mâne o zi frumoasă ori ba?

Petru (rece). Nu cred. Cerul e negru de nori, a și început să picure. Are să fie o vijelie mare la noapte. N'ați băgat de seamă cum fulgeră?... Da, de ce m'ai chemat.

Miron. Ai isprăvit?

Petru. Mai am puțin. Tu nu te-ai culcat, Magdaleno?

Magdalena. Nu.

Petru. Te mai doare capul?

Ana. Petre, nu cred să mai vie Lucian astă seară.

Petru. De venit vine, știe că nu mă culc înainte de miezul nopții. Vi-e somn? Culcați-vă.

Miron (sculându-se). Mă duc și eu. (Magdalena îi dă pardisiul, bastonul și pălăria). Ah, cum mă dor toate oasele...

Magdalena. Nu ai dormit în deajuns, moșule.

Miron. Și asta... dar sunt și nevoiaș.... de-o vreme încoace.... nu știu.... dar par'c'am intrat în anul morții.

Petru. Așa-i primăvara.

Miron. Ba așa e cum zic eu... o fi și vremea! Iacă sunt acum 50 și atâția de ani de când slujesc la altarul D-lui... Acum rămâne pe voi tinerii... pe tine, Petre, că noi ne ducem...

Petru (gânditor). Pe mine...

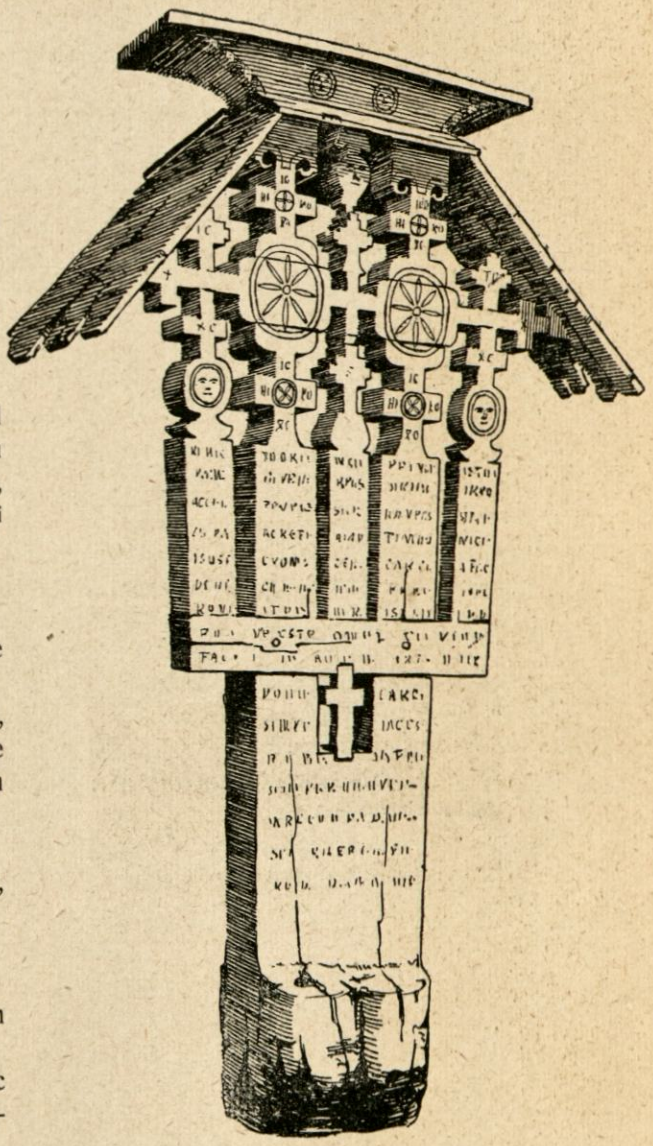

Fig. 3. Troiță din Prahova (în Muzeul de artă Națională din București).

Miron. Și știi unde am slujit întâi? Hei! cum trece vremea.... uite, par'că a fost ieri; sub cer... am slujit. Pe malul Mureșului... Mi-am lăsat pușca... pe un ceas... și am luat evanghelia... ce vremuri... (pornește).

Petru. Frumoase vremuri!

Miron. Vremurile sunt întotdeauna frumoase când știi pentru-ce le trăiești. Și noi știam

atuncea, știam.... Voi sunteți tineri.... nu știți... Dar să vă spui eu. Știți voi care e cea mai mare fericire pe pământ? fericirea când simți că nu mai trăiești pentru tine... că trăiești pentru toți... pentru tot neamul... Da... da...

Petru (aproape de eșire, șovăitor). Moșule, d-ta ai omorît?

Miron. Întrebi și tu ca un copil.... mi-am apărat și eu moșia cum am putut. Ce vremuri.... ce vijelie.... și după aia.... cu ce ne-am ales... și tot n'am murit, vedeți? Cu ce ne-am ales după atâta sbucium?... la c'o doină de fluer rătăcită prin munți.

Petru. Doina noastră...

Miron. Zi-i... jalea noastră. Și-acum mâne cu bine.

Ana. Să vii și d-ta mâne, tată.

Miron. Negreșit, dacă n'oi veni eu, cine să vie?

Ana. Așa e.

Miron. Noapte bună! (Magdalenei) Mâne n'are să te mai doară capul, așa-i? (o apucă de bărbie). Noapte bună!

Cu toții. Noapte bună! (îl însoțesc până la prispă, se aud tunete departe).

Miron. Iacă, a început să plouă.

Petru. Vezi, ce noapte?

Magdalena. Umblă încet, moșule, să n'aluneci!

(Vine în scenă înaintea celoralalți, își încrucișează brațele și-și ridică ochii în semn de rugăciune.)

Miron (de afară). Ano, ce-am vorbit... nu uită!

Ana. Nu, Nu!

Scena 5.

Ana (lui Petru, dupăce revin). N'ar fi fost rău să-l însoțești până acasă.

Petru. Nu mi-a venit în minte. Dar nu-i nimic, o palmă de loc.

Ana. Să ne culcăm și noi, Magdaleno. Iacă iar s'a stins candela. De trei ori am aprins-o de când s'a înserat (aprinde candela).

Magdalena (lui Petru). Tu mai stai?

Petru. Trebue să isprăvesc!

Magdalena. Pari ostenit!

Petru. Mă mir. Azi n'am făcut mai nimic.

Ana (făcând candela). Vedeți icoana asta? Asta-i o icoană sfântă. S'a moștenit în neamul nostru din tată în fiu. E toată de argint.

Magdalena. Să fie adevărat că ar fi găsit-o un strămoș al nostru, de mult, într'un fund de peșteră?

Petru. Cine v'a spus?

Ana. Tata ne povestea într'o zi.... Când mă uit la ea: par'că m'alină.

Petru. Câtă jale o fi văzut icoana asta, mamă. Numai pe d-ta de câteori te-o fi văzut plângând.

Magdalena. De-ar vorbi, câte n'ar spune!

Ana. De câteori o văd mi-aduc aminte de mama. Voi n'ați cunoscut-o, abia mă măritasem când a murit. Erà o femeie frumoasă... și dreaptă la suflet.... Ca tine, Petre, tu semeni cu ea. (Pauză.) Săraca mamă cum s'a dus!... (își șterge ochii).

Petru. S'a dus.... și cu ea s'a dus o lume, o lume de oameni de inimă! S'au răsturnat stejarii! Noi?.... Niște rămurele.... ne clatină toate vânturile. (Se ridică brusc, par'că ar vrea să-și alunge gândurile.) Mă duc să isprăvesc.

Ana. Să mai așteptăm?

Petru. Dacă nu vă e somn.

Magdalena. Mai stăm o leacă. Până mâne e un veac.

Petru (iese). (Va urmà.)

Cele două porumbițe...

— După W. Shakespeare —

Dacă muzica e soră cu plăpânda poezie,
Dragostea ce ne 'mpresoară 'n dezmierdări potopitoare
În a noastre inimi calde va să fie mult mai mare,
Când ți-i dragă ție una, iară ceialaltă mie!

Tu tresari de fericire, când din strune Dowland[1]) știe
Să urzească 'n note limpezi suspinări aiurătoare...
Iară eu mă pierd cu mintea 'n lumi de 'naltă cugetare,
Când cetesc vre-un viers de Spenser),[2] sufletul de mi-l îmbie!

Și ne fură de-o potrivă, când doinește 'n faptul sării,
Din duioasa lui lăută, Phoebus, regele cântării...
Și mai dragă mi-ești atuncea... căci în tine sunt închise,

Ca 'ntr'un cuib vrăjit, din care niciodată n'or să zboare,
Cele două porumbițe, de apururi trăitoare,
Muzica și poezia: bogății de dor și vise!..

Craiova **Ștefan Braborescu.**

[1]) Dowland, un muzicant foarte cunoscut în 1590, epocă în care, se crede, că Shakespeare și-a scris cele dintâi sonete.

[2]) Spenser, poet englez, autorul faimoasei poeme: Regina Zinelor, tipărită în 1596. — Nota trad.

Părintele Vartolomei Bogdan.

...„Ii tot auzisem de veste și doriam să-l cunosc, pe părintele Bogdan Vartolomei. Cu ocazia unui târg de săptămână, un prietin mă zmânci de mânecă și-mi șopti: „Iacătă-l.“ La doi pași înaintea noastră se înghesuià, vârându-se prin mulțime, un om mijlociu de statură, cu pardesiu lung, cu cisme mari pline de umflături, și pe cisma stângă cu un pinten. Părul de sub pălăria mare, smolită, se vedeà puțin la ceafă, o lână aspră de oaie seină.

M'am hotărît în grabă, și urmând pilda părintelui, răzbii printre oameni, ghioldind în dreapta și în stânga, și-apucai înainte. Se oprise să cumpere niște corobețe, dar se vede că nu s'au putut ajunge cu prețul, și când dădù să pornească, nemulțămit, eu mă pun în fața lui:

„Iacă, părinte Vartolomei, eu de mult umblu după D-ta, și de-abià am avut norocul să te prind odată.“

Bătrânul tresări, își încruntă sprâncenele, și ochii lui albaștri, în cari jucau lumini ciudate, priviră întrebător la mine.

„Cu cine am cinstea?“ zise el în urmă, gata să-și vadă de drum.

„Sunt preotul din Drumeștii-de-jos, Ilie Bucur. Am tot auzit de D-ta și am vrut să te cunosc.“

El nu răspunse. Privì într'altă parte, gândindu-se par'că: ce să fi auzit tu despre mine? Dar ca și cum nu i-ar fi plăcut gândul acesta, clătină din capul cărunt, și zise cu un zimbet ușor:

„Imi pare bine, frate. Iacă am venit și eu la târg cu niște bucate și cu niște brânză. In anul acesta au fost călduri mari și brânza s'a făcut usturoaie. Abià am dat-o. Decât oi, mai bine vaci, ce zici D-ta părinte?“ Și privì la mine cercetător, să se convingă de sunt într'adevăr preot. Purtam, ca ș'acum, bărboiul ăsta cât un fuior, aveam vesta închisă la gât, și se vede că acestea două însușiri l-au convins pe părintele Vartolomei Bogdan.

Eu mă gândeam cum să-l descos de o mulțime de taine cari încunjurau chipul lui de preot bătrân, și nu-mi păreà deloc bine că D-lui începe să-mi vorbească de brânză și de oi.

„Iacă, părinte Bogdan, să-ți fac o propunere. Văd că ești ostenit, ți-e cald. Am ceva de vorbit cu D-ta. N'ai fi bun să vii cu mine undeva la răcoare, la un pahar de bere?

— Eu berea n'o gust — zise părintele — dar așa la umbră nu zic că n'aș stà. Ian să vedem! Și începù deodată să-și facă drum printre oameni, dând din mâni și răzimându-se cu putere pe stavilile omenești ce i se puneau în cale. Am tot mers pe cărărușa deschisă de el, și numai mă trezesc că-s la ușa unui birt mai de-a doua mână. Vartolomei Bogdan erà în lăuntru, și-mi făceà semn cu mâna să vorbesc. Oblicise două scaune libere și se temeà par'că să nu le cuprindă alții.

— Părinte Vartolomei, te-aș rugà pentru mine, să bei un păhar de bere.

— Eu, frate, mi-am cerut porția. Eu cu berea nu-s dedat. Cât ce beai bere te molești și-ți vine somnul. Bea D-ta.“

Mi-am cerut berea, o bere de pe ghiață s'o guști numai până te stâmperi puțin de năduful de afară, apoi s'o verși pe gâtlej ca 'ntr'un abis.

Cârciumarul sosì îndată și-i aduse și lui Vartolomei un triveț cu de prune și un păhărel numai cât degetul cel mic.

„N'are să-ți facă rău rachia pe căldura aceasta, părinte Vartolomei? îl întreb eu.

— Sunt dedat cu ea, nepoate. Colo în zori când ciripește rândunica înghiț două guri și de-i de coasă, plec la coasă, de-i de fân, plec la fân, iar de-i vreme urîtă mai trag un puiu de somn. Dar în zori eu caută să beau două guri de rachie. Asta-mi face bine. Da îmi face bine și înainte de prânz și după prânz, și seara. Asta-i singura beutură care dă putere. Iacă, berea D-tale, poți bea până de seară. Simți ceva?

— Și anume ce să simt, părinte?

— Ei drăcia dracului. D'apoi putere să simți. Eu când îs ostenit și înghit de două ori din ulciorul cu de prune ori de drojdii, mi-ai luat oboseala cu mâna.

— D-ta ai multă agoniseală, se pare. Auziam că ai o mulțime de slugi.“

Părintele privi bănuitor la mine, mă cercetă încă odată din creștet până în tălpi, și-mi zise: „Am da! Am agoniseală multă. Eu nu știu cu ce gânduri te-ai apropiat de mine, dar ce-i drept nu-i păcat, și iacă-ți spun: am agoniseală multă.

— Spuneai că dimineața, dupăce-ți înghiți rachia, de-i de coasă pleci la coasă, de-i de fân, pleci la fân. D-ta muncești doar alăturea cu oamenii?

Fig. 4. Troiță din Vâlcea.

— Vezi bine că muncesc. Eu îs trecut de șasezeci și cinci, dar trag coasa de numai mă leagăn. Hei, că popii cei de-acum se miră, poate te miri și D-ta, cum mi-am adunat averea. Iac'așa, am muncit de când m'am trezit.

— Bine, părinte Vartolomei, dar atunci Dumineca trebue să fii tare obosit. Cum ții D-ta atunci slujbă în biserică?

— Voi cei tineri sunteți tot cu slujba pe buze. Bine-ar fi de v'ar fi și în inimă. Dar să-ți spun nepoate un lucru: o singură slujbă are omul în vieață: să trăiască. Celelalte sunt numai fleacuri.“

Sentința din urmă mi-o spuse aspru, convins, și ca s'o întărească și mai tare înghiți două păhărele dup'olaltă. Apoi adause:

„Eu nu slujesc în toată Dumineca. Ba se întâmplă să slujesc foarte rar. Așa la sărbători mari. Dacă nu vin prescuri la biserică nu slujesc. Ce se face de cinste în lumea asta?“ Tăcù și nu-i răspunsei nici eu, gândindu-mă că un zvon ce auzisem despre el e adevărat.

„Dar, părinte Vartolomei, — i-am zis — slujba n'o faci de cinste. Slujba o aduci la Dumnezeu pentru poporul pe care-l păstorești, care-ți dă eclejie și zile de lucru.

— Nimicuri toate, nepoate. Eclejia mea cunoști-o? Un vai de loc. Numai trestiiș crește. Zile de lucru? Abia zece-douăzeci. Căci oamenii sunt îndărătnici și nu vreau. De trăiam eu după ei, ce s'alegeă de mine?

— Iată, părinte Vartolomei, am să-ți spun un canon bisericesc. Tot preotul e dator să facă liturghie în toată Dumineca și toată sărbătoarea, nu pentru plată, ci din porunca lui Dumnezeu și a bisericii. Dacă nu slujești D-ta toată Dumineca n'are nici un înțeles să te mai numești preot.

— Și dacă nu m'aș numi? Dacă aș fi Vartolomei Bogdan, fără popie, crezi că n'aș puteà trăi?“

O ceartă din cârciumă ne atrase puțin luarea aminte, și priveam cum se îmblătesc doi cu ciomegele. Eu priveam la bătaie și mă gândeam că preotul acesta Vartolomei e într'adevăr așa cum povestește lumea. Aveà într'adevăr ceva rău, respingător în ochii vineți și obrazul roșu ca focul și acum la o vârstă așa de înaintată. Stăturăm, și dupăce se isprăvì cearta, un răstimp în tăcere, când deodată părintele începe vorba.

„Eu nu ispitesc pe Dumnezeu. Pe Dumnezeu a-l ispiti e mare păcat. Eu nu zic că Dumnezeu e mulțămit cu mine. Dimpotrivă, Dumnezeu m'a certat și mă ceartă mereu pentru păcatele mele. Dar pentru aceea noi să nu vorbim de dreptatea dumnezeiască.

— Nici n'am vorbit de ea, părinte Vartolomei, zisei mirat. Am povestit numai de slujbă. Vezi D-ta bine, orice om muncește, adecă își împlinește slujba. Țăranul ară, cosește și seceră, notarul scrie și judecă, învățătorul îi dedă pe copii să cetească, să scrie. Apoi ce crezi D-ta, preotul să nu fie dator să slujască în biserică, să aducă laude lui Dumnezeu?“

El mă întrerupse deodată:

„Ți-am spus să nu vorbim de dreptatea dumnezeiască și de Dumnezeu!“ și deși se stăpâneà văzui cum ochii lui vineți se umplură de lacrimi.

Mă cutremurai și mă gândii că omul acesta trebue să aibă multe pe suflet, ori în suflet. Cum se poate să se teamă de El ori chiar să-l iubească, și totuși să recunoască că nu-și împlinește datorințele față de el. Il întrebai, ca să schimb vorba:

„D-ta predici în biserică?

— Vezi bine că predic. Numai cât eu nu pot spune câte aș voi să spun.

— Dar dai D-ta sfaturi la popor, așa cum e data preotului?“

De data asta bătrânul mă privì cu vădită neplăcere ca și când mi-ar zice: „Cine ești tu de vrei să-mi cunoști sufletul?“ Nu-mi zise nimic, ci-și băù păhărelul plin cu rachie și-și încâlcì degetele în barba căruntă, pe

— Și-i iai zlotul, adaug eu.

— Ba îi iau și cinci și zece zloți, zise el râzând deodată cu hohot. — Iac'așa! Asta-i o afacere bună, nepoate.

— Bună, numai cât așa îți cauți drumul ce te-aduce la iad.

— Nu mai vorbì, nepoate, că tu nu pricepi nimic. Ți-am spus că eu nu fac nici un rău. Eu nu umblu cu dracu.

— Bine că nu umbli, dar vine el după

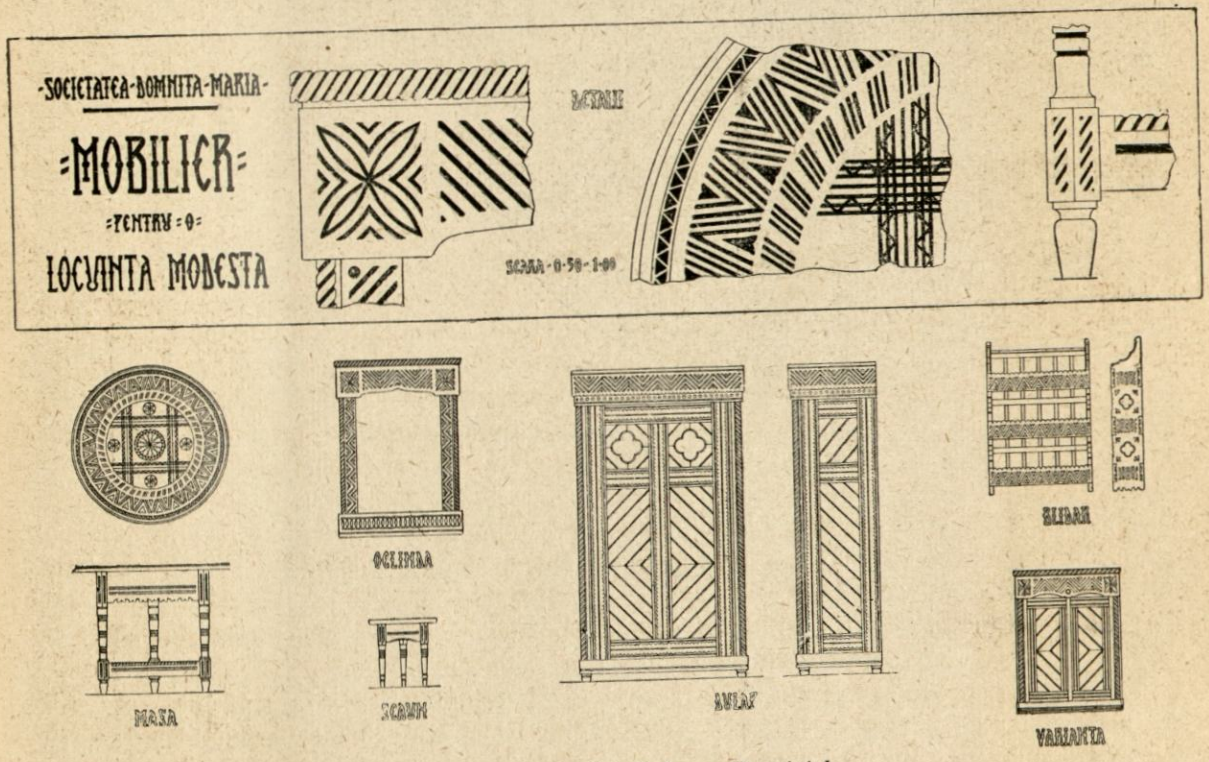

Fig. 5. Planurile dlui G. Lupu, Premiul I.

când în ochii lui se tot adunau luminile acelea ciudate.

„Iacă se spune, zic, că D-ta deprinzi meseria de păscălitor. Cetești blesteme, și curg oameni din depărtări mari să-ți spună necazurile. Și D-ta te pui să ghicești, să deschizi în carte, să te dedai la lucruri băbești.

— Ei da, iacă n'am să mint. Iacă e adevărat ce-ai auzit. Dar aici afli D-ta un păcat? Când vine omul năcăjit să-l lași să meargă nemângăiat; ăsta ar fi păcat. Și dacă pot ajută de ce să nu ajut?

— Și poți D-ta ajută în lucruri de acestea?

— Cel puțin strică nu pot. Ii spun la om o vorbă bună. Ii cetesc apoi o rugăciune și... D-ta. A deprinde meseria asta înseamnă a-i dedà pe oameni să nu se închine la singurul Dumnezeu adevărat, ci să creadă în puterea unui preot bătrân.“

Părintele Vartolomei se oțărì din nou. De data asta lacrimi nu-i mai veniră în ochi, ci mă privì mânios.

„Ți-am spus să nu mai pomenești de Dumnezeu. Dacă-l mai pomenești, te las acì și plec.“

Am auzit de multe ori că sunt oameni cari nu pot suferì cuvântul acesta. Dar până acum n'am crezut.

Am început să vorbim acum de nimicuri, de sămănături, de vite, de scumpetea traiului.

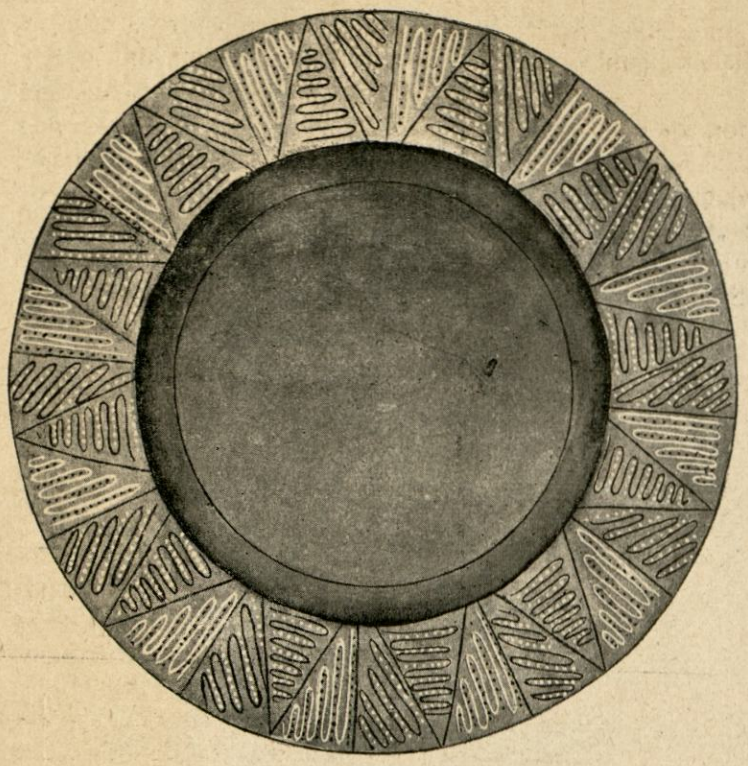

Fig. 6. Compoziție originală după ouă încondeiate aplicată la ceramică de d-şoara M. Panaitescu.

Părintele Vartolomei se liniști pe deplin, se simțeă bine până povestiam așa, dar eu intrai iarăș în viața preoțească.

„De câte ori te spovedești, părinte, pe an?

— De câte ori? Odată, ca tot creștinul.

— Dar pe săteni îi spovedești D-ta în postul Paștilor?

— Cum nu, cum nu, în tot anul.

— Și-ți pare bine când vezi că oamenii se îndreaptă, și apucă pe căile cele bune?“ Nu-mi răspunse, mi se părù că nici nu înțelege întrebarea. Stăteà pe gânduri, priveà undeva departe. Deodată văd că ridică sticla și bea tot ce mai are. Se sculă să plece.

„Mă grăbesc, îmi zise, dacă mai stau n'are să fie bine. Am să înoptez pe drum și calea-i rea și pietroasă.

— Nu se poate, părinte dragă, nu se poate așa în grabă. Iată abiă suntem de câteve minute laolaltă, cine știe când ne mai întâlnim.“ Și cu asta chem pe cârcimar și mai poruncesc eu un triveț de prune.

Părintele Vartolomei se așeză iar pe scaun și începù să-mi descrie greutatea drumului până la el acasă. L-am tot ascultat până ce odată i-am zis:

„Totuși drumul cel mai greu, e drumul vieții. Mulți cred că merg pe drumul cel bun, și când să închidă ochii văd că îndeșert au trăit în lume. Ce crezi, părinte Vartolomei?

— Asta e foarte adevărat, îmi zise el de data asta foarte mișcat, și foarte serios. Din ochii lui periră apele acelea tulburi, și rămaseră luminile albastre bolnave, fricoase par'că. — E adevărat ce spui D-ta, numai cât eu nu cred despre mine că umblu pe drumul cel adevărat. Totuși și eu am o nădejde.“ Cuvintele din urmă le spuse atât de moale și atât de înduioșetor încât nu mă mirai când zării a doua oară lacrimi în ochii bătrânului. Ș'ai mei erau umezi.

„Și ce nădejde-i aceea, părinte Vartolomei?“

Părintele tăcù un răstimp în care numai lacrimile i se strecurau din ochi. Apoi zise foarte încet: „D-ta ai fi făcut bine să mă lași să plec. Ți-am spus eu că de rămân n'are să fie bine. Iată acum îmi vin lacrimile ca la femei.

—Lacrimile-s ușurătoare, părinte, și are să fie bine. Ce nădejde spuneai numai D-ta că ai?“

Bătrânul abiă îmi șoptì, ca și când ar fi vorbit numai din gât.

„Indurarea Domnului! și începù să plângă cu hohot, spre marea mirare a celor din cârciumă.

— Iată, nepoate, adause în urmă, noi să nu ne fălim și să nu ispitim pe Domnul. Că de-ar fi viața noastră curată ca argintul apelor, și de n'ar fi mila Domnului, nimic n'am folosì. Și iarăși de-ar fi viața noastră plină de tină și de glod, mila D-lui ne poate mântuì. Să vorbim noi de mila D-lui și nu de dreptatea lui. Că știi D-ta, când au adus jidovii pe femeia păcătoasă la Hristos s'o judece, că ș'a înșelat bărbatul, ce-a făcut el. A izbit cu pietrii în ea, după legea lui Moisi? Nu, ci le-a spus: Cine-i între voi nevinovat

s'arunce mai întâi. Şi n'a aruncat nime. Ş'aşa mă gândesc şi eu. Doamne sunt un mare păcătos, dar mila ta n'o luà dela mine". — Un oftat adânc urmă cuvintelor acestora, bătrânul păreà zdrobit, iar mie deodată-mi fulgeră prin cap un gând: femeile, iată patima de căpetenie a sărmanului Vartolomei.

„E adevărat dar — zic eu, că D-ta ai o mulţime de femei la casă, pe lângă preuteasa legiuită?

— Adevărat da, adecă a fost odată, acum umblă şi ele după trebi că am agoniseală multă.

— Şi nu crezi că ar fi bine să le deparţi acum la bătrâneţe, pentru ochii lumii cel puţin?

— Ce ochii lumii? Iacă să-ţi spun o pildă despre lumea de-acum. Acum ştii că jidovii n'au aruncat cu pietri în femeia păcătoasă, pentrucă toţi se simţeau vinovaţi. Dar azi să zică Hristos: cine-i nevinovat între voi să arunce în ea cu pietri, ce crezi n'ar aruncà oamenii?

— Nu, pentrucă şi azi se simt vinovaţi.

— Ba da, nepoate, azi cu toate că-s vinovaţi, ar aruncà. Azi lumea nu mai are inimă. Ce să-mi pese dar de gura lumii?

— E vremea de plecare, părinte, i-am zis, şi nu mai avem multe de vorbit. Dar ţiu să te dumiresc asupra unui lucru. Alta e să greşeşti negândindu-te la păcat, — din patimă, din neprecugetare, — şi alta e să faci păcatul răzimându-te pe mila lui Dumnezeu. Mi se pare că D-ta eşti de părerea din urmă. Ştii că-i rău şi-l faci pentrucă ştii mila Domnului care te iartă. Dar să bagi de seamă, ca astfel chiar D-ta ispiteşti pe Dumnezeu. D-ta spui că predici, şi că dai sfaturi. Iată să-ţi spun pentru plecare o pildă. Zice că erà odată un preot bun predicator, slujià frumos, spovedeà bine pe oameni, dar erà un destrăbălat în vieaţa lui. Ş'odată, când spovedeà, vine în biserică şi îngenunche înaintea lui un tânăr necunoscut. Şi începe să spună din fir în păr, până în cele mai mici amănunte toate păcatele preotului care ascultà mărturisirea. Şi preotul la fiecare păcat îl opreà, îi da sfaturile cele mai cuminţi cum să se ferească de ele. Dar când să-i dee deslegarea, tânărul se ridică deodată şi-i zise: „Eu n'am lipsă de deslegarea D-tale. Eu n'am păcate. Acestea ce le-am spus nu simţi tu că-s ale tale? Ce mi-ai zis mie să fac îndeplineşte tu, şi vei fi fericit."

Tot aşteptam să-mi zică părintele Vartolomei ceva. Dar aşteptam zadarnic. El sta plecat pe masă, şi se tot adunà din ce în ce, până când îl cuprinse deodată un plâns cu sughiţuri, şi abià îmi zise: „Eu înţeleg ce vrei să spui. D-ta, nepoate, nu eşti om rău şi-mi pare bine c'am vorbit cu D-ta. Eu am să încerc să urmez pilda ce mi-ai spus, căci nesmintit pentru mine ai spus-o."

Se ridică apoi încet, îmi strânse mâna şi eşirăm amândoi prin târg, pierzându-ne în grabă unul de altul...

Istoria aceasta mi-a povestit-o într'o seară părintele Ioachim Crucian, şi păreà foarte mişcat de întâlnirea aceasta cu părintele Vartolomei. Şi după ce-am tăcut amândoi un răstimp, părintele Crucian îmi zise: „De îndată ce crezi că fiecare om are un suflet, nu-i bine să disprețuești pe nimenea; căci poate de unde n'ai crede răsare floarea cea mai curată de crin".

I. Agârbiceanu.

Şi-o să pornesc.

Şi-o să pornesc de-acuma iar,
Şi-o să mă pierd în lumea largă,
C'am fost vre-odat' şi eu pe-aici,
Şi urma mea o să se şteargă.

Şi n'o să ştii nici tu c'am fost,
Şi nici ce căi pribege-apuc,
Şi nime, nime n'o să ştie:
Strein am fost, strein mă duc.

Vasile Stoica.

Arta în România.

Titlul e cam larg, dar ni-l impune cartea d-lui Tzigara-Samurcaș [1]) despre care vrem să vorbim. Ea cuprinde studii privitoare la monumentele din România (Monăstirea Cozia, Monăstirile Comana și Suceagovul, Monăstirea Sinaia, Monăstirea Probota și Turnul și biserica Colțea), apoi articole despre pictorii și sculptorii din România și câteva

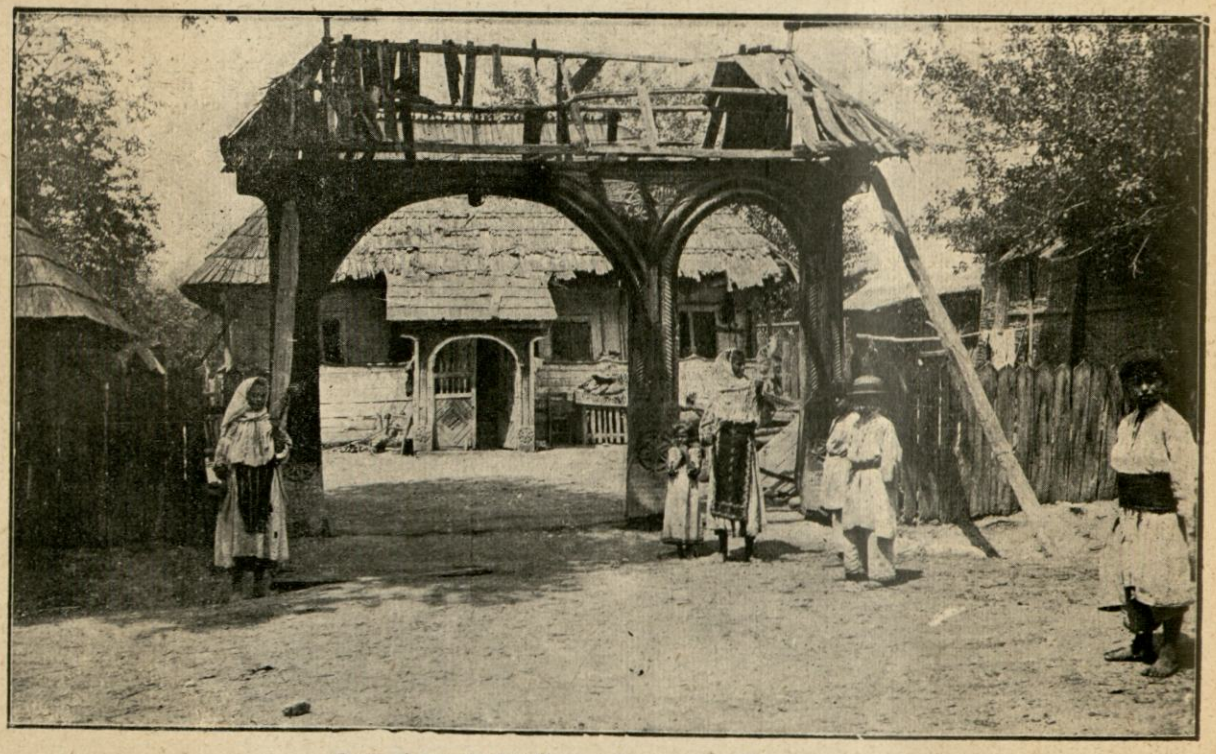

Casa și poarta lui Mogoș, în comuna Ciauru-Gorj.

studii despre arta țărănească. Toate aceste sunt scrise mai mult cu intenția de a deșteptă interesul publicului față de arta națională, care a fost cu desăvârșire neglijată, tocmai în România liberă, unde se puteà face mai mult pentru înflorirea ei. D-l Tzigara-Samurcaș desigur e mulțumit că ostenelile d-sale din ultimii ani au început să aducă roade. Toată lumea s'a entusiasmat repede și s'a luat la întrecere în a descoperì și iubì arta națională. Pornirea aceasta sentimentală erà firesc să cadă și în greșala exagerației, atribuind artei naționale o însemnătate pe care nu o poate aveà. Așa că cel ce caută să trezească însuflețirea pentru ea, s'a văzut silit să înfrâneze, la un moment, sentimentele prin cuvinte de critică: „De unde, până nu de mult, nici vorbă nu erà de artă românească, azi unii se opintesc să scrie pagini elocinte, ca să ne convingă că toate monumentele ridicate în hotarul țării sunt produse curate ale geniului românesc. De vremea necesară evoluției oricărei arte, de înrâuririle străine ce ar fi putut-o influență, ei nu vor să ție socoteală. După ei, arta națională s'a născut deodată, desăvârșită și de sine stătătoare. Și printr'o serie de argumentări foarte puțin fundate se ajunge lesne la concluzia că nici nu există un popor mai artistic ca al nostru. Zicătoarea „Românul e născut poet“, e interpretată azi în favoarea artei.“

Aceste cuvinte ale rațiunii e bine să se cetească și la noi de ceice se simt inclinați spre exagerări sentimentale, de câteori vine

[1]) Arta în România, I. Studii critice, Minerva, București, 1909.

vorba de însușirile artistice ale poporului nostru. Spiritul critic, munca stăruitoare și puțină răbdare în formularea concluziilor ademenitoare, desigur, vor face artei naționale un serviciu mult mai bun, ca însufleţirea deșartă și trecătoare.

Dintre studiile d-lui Tzigara-Samurcaș ne vom ocupà numai cu cele privitoare la arta țărănească, cari ne interesează mai mult.

Ca o formă caracteristică a architecturei românești s'a socotit așa numita c u l ă, care s'a putut vedeà și la expoziția generală din București. Culele se găsesc mai ales în Oltenia și forma lor se poate vedeà din fig. 1. și 2. D-l Tzigara-Samurcaș dovedește că aceste cule sunt un împrumut dela Sârbi, la cari, ca și la Bulgari, se găsesc și astăzi în număr destul de mare. Culele erau case de apărare, de aceea se și ridicau în Bulgaria mai ales pe ruinile castelelor romane, iar în Oltenia pe locuri mai înalte. Chiar și textele vechi confirmă această destinație a lor. „Boernașii olteni, câți mai rămăseseră, văzând primejdia se închiseseră în c u l e l e ce aveau pe moșiile lor“ ne spune unul dintre ele.

Cu timpul, culele orientale au luat aspectul architecturei românești, împrumutând dela aceasta cerdacul.

Un caracter mult mai național decât culele îl au casele cu pridvor, cum e de pildă casa lui Antonie Mogoș din Gorj, care se păstrează întreagă în Muzeul de artă națională din București.

Dăm descrierea acestei case după cartea d-lui Tzigara-Samurcaș. „E timpul caselor din regiunile muntoase, cu păduri în belșug. Toată casa e de bârne de stejar; toată e de lemn fără nici o cărămidă. Unele grinzi sunt lungi de câte 10 m. I-a trebuit 70 de copaci, pe cari i-a cioplit singur. A lucrat la această casă trei ani de zile. Pe fruntarul casei se vede cioplit anul începerii: 1875; pe stenapul porții: 1878. Grinzile și toate încheieturile lor sunt

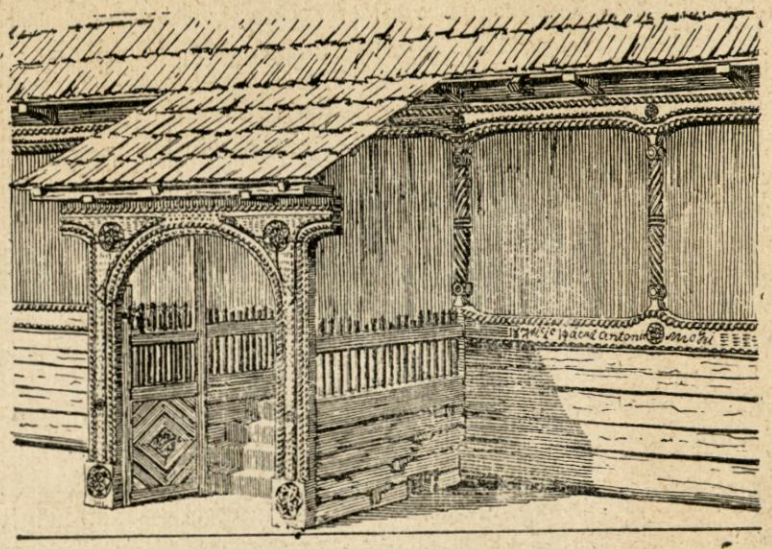

Fațada casei lui Mogoș.

așa de bine croite, încât s'au așezat și „încheiat“ perfect la reconstituirea în muzeu.

Economia casei este foarte simplă, după cum se vede în acest plan.

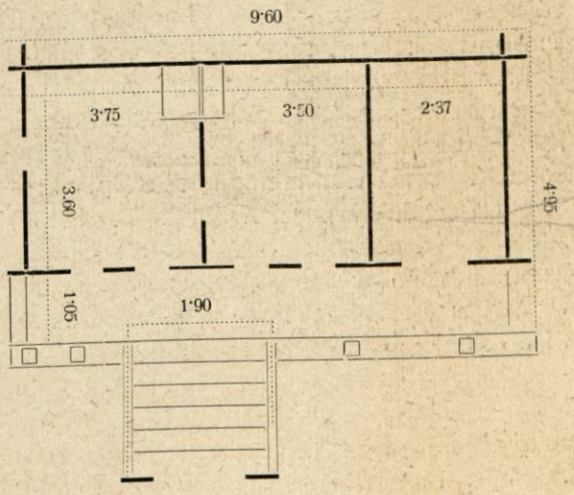

Două „odăi și o pivniță“. Odaia principală de 3·75×3·60 m., are două ferești mici, cu zăbrele sau „cebuce“ de fier; odaia din mijloc n'are decât o ferestruie; iar ultima încăpere, zisă și pivniță, primește lumina prin deschiderea ușei, mult mai largă, în acest caz. Înălțimea încăperilor este numai de 2 metri din vatră până în podeală; ușile însă și mai mici (1·72 m.), așa că nu poți intrà fără a te aplecà.

Dealungul casei se întinde cerdacul sau tinda, largă de un metru. Jumătatea de jos

e închisă de bârne groase, de „temeiul“ și „prăgarul“ casei. Ceealaltă parte e deschisă. Pridvorul acesta constitue fațada principală, podoaba casei. Și acesta e într'adevăr tare mândru la casa lui Mogoș. Toată e înflorită cu sculpturi. Cei șapte stâlpi, mai ales, sunt minunați. Scunzi și subțiri sunt totuși destul de bine legați, ca să poată susțineà cu ușurință greutatea ce-i apasă. Și, deși, așa de rudimentar ciopliți, ei conțin, în germen, toate elementele coloanei clasice. De aceea produc o impresie așa de plăcută și desăvârșită. Au baza și capitolul la fel: de formă pătrată, cu câte „o floare făcută cruce“ pe fiecare față. Fusul stâlpului e cu glafuri lucrate în spirală, „sucitură făcută cu dăltușul“. Stâlpii nu au aceeași grosime peste tot. Prezintă o umflătură — clasica entasis — și mijlocul e însemnat chiar printr'o crestătură în formă de inel. Proporția și eleganța acestor stâlpi e admirabil reușită. In fața stâlpilor mărginași și a altor câțiva corespund la perete niște pilaștri, „undrele“, cu aceeași „sucitură“ ca ornamente. Stâlpii sunt prinși în fruntarul de pe prăgar și susțin fruntarul de sus, care corespunde architravei. Aceasta este dintr'o singură bucată. Ambele fruntare au muchile cioplite „în șarpe“ și „în colțuri“. Partea fruntarelor între stâlpi e scobită, aducându-se puțin a boltă. Tot boltite sunt și cele două încheieturi laterale. Deasupra fruntarului de sus apar capetele grinzilor, pe cari e așezată „cosoroaba“ sau cornișea. Și aceasta are crestături în colțuri.

Nici intrarea în casă nu e obișnuită. Are o formă mai bogată, mai răsărită. In fața celor 4 trepte e portița. Și aceasta, întocmai ca și poarta cea mare, are stâlpi sau „ștenapii“, brațele și fruntarul încrestate și înflorate. Poarta și peretele scării e cu grătar. Imbrăcămintea porții, ca și a ușilor, are la mijloc un „ochi“ cu o floare lucrată cu „paznicul“ sau compasul.

Casa e acoperită cu șindilă, care se încheie printr'o muche de „ciocârlani“; iar în ambele colțuri ale acoperișului se înalță „țapii“.

Am reprodus intenționat descrierea acestei minunății de case a lui Antonie Mogoș din comuna Ciauru, jud. Gorj, ca să atragem atențiunea cetitorilor noștri asupra importanței ce o au casele țărănești, cari pot servì de bază la clădirea caselor pentru trebuințele moderne chiar și la orașe și din cari se poate naște un stil românesc în construirea locuințelor. Am văzut în muzeul entnografic din Budapesta mai multe fotografii ale caselor românești din Sătmar, cari mi s'au părut foarte frumoase și destul de bogat încrestate. Fotografiile numite se vor procurà și pentru „Muzeul Asociațiunii“ și nădăjduim că vom puteà publicà câteva dintre ele. Intelectualii noștri de pretutindeni ar face un prețios serviciu dacă ar adunà sau ar face asemenea fotografii și ni le-ar trimite însoțite de descrieri amănunțite.

Cel mai interesant studiu din cartea d-lui Tzigara-Samurcaș ni s'a părut cel despre „Semnul crucii“. D-sa arată originea crucii și evoluția ei, apoi dovedește că părintele Cristea greșește când susține — în „Iconografia“ sa — că crucea cu brațul de jos mai lung, numită „crucea latină“ e o formă din care s'a desvoltat crucea național românească. D-l Tzigara arată în studiul său că „o formă [de cruce] proprie țării și bisericii românești în special nu există“. Românul a adăugat, însă, la seria de tipuri clasice de cruce unele forme noi, cu totul originale și destul de frumoase, de pildă așa numita troiță, care se găsește mai ales în Oltenia și Muntenia. Forma troițelor se poate vedeà din fig. 3 și 4.

Troițele românești serveau ca loc de închinare a credincioșilor pe vremuri, când nu se puteau clădi biserici multe. Se ridicau în amintirea unei persoane, a unui eveniment sau în locuri în cari se arătà cuiva ucigă-l-Crucea. Ele sunt într'adevăr de o frumsețe rară și de o variație bogată.

D-l Tzigara mai studiază ouăle încondeiate, țesăturile și mobilele românești. Ca să se poată convinge și cetitorii noștri ce rezultate practice s'au obținut până acum prin prelucrarea motivelor artei țărănești reproducem planurile d-lui G. Lupu, (fig. 5), care a fost primul premiat la concursul pentru mobile românești publicat de societatea „Domnița Maria“ și aplicarea motivelor de pe ouăle încondeiate la talere sau strachini. Compo-

ziția pe care o reproducem (fig. 6) se datorește d-nei Maria Panaitescu, maestră de desemn la școala profesională Principesa Elisaveta, care a compus din aceleași motive și izvoade reușite de dantele.

In cartea d-lui Tzigara-Samurcaș mai cetim câteva păreri, pe cari noi le-am scris mai de mult și anume: „In afară de arta mare, cu caracter internațional, am avut dela început și paralel cu ea arta curat națională. A fost arta poporului român, manifestată prin produsele acestuia, cunoscute în genere sub numele de industrii casnice... Oricare ar fi fost influențele ce a suferit la început, această artă a avut, însă, o desfășurare proprie și continuă, diferențiindu-se, în urmă, după ținuturi și nevoile mediului în care s'a desvoltat."

Arta națională adevărată e de a se căutà, deci, numai la popor. De aceea nu putem în deajuns lăudà străduința d-lui Tzigara-Samurcaș de a deșteptà interesul și dragostea celor înstrăinați față de această comoară. Și nu putem îndemnà destul pe cărturarii noștri să adune pentru „Muzeul Asociațiunii" toate lucrurile de artă, pentrucă vine vremea, când bietul popor, constrâns de nevoile și mizeriile vieții de astăzi, le părăsește și le uită.

Să salvăm ce se poate acum până când nu e prea târziu!

Oct. C. Tăslăuanu.

Dări de seamă.

Amintiri literare.

George Panu, *Amintiri dela „Junimea" din Iași.* Vol. I. 1908.

Este cu putință, ca nevoile de redacție ale unei reviste — „Săptămâna", pe care o scrie singur, să fi inspirat d-lui G. Panu ideea de a-și varià fascicolele scriind amintiri literare. Scriindu-le acum într'o epocă în care foștii junimiști au avut și au încă un rost foarte însemnat în politica țării, amintirile au fost cetite de prietini și dușmani cu interes de cercetători care caută amiculuí o calitate mai mult, dușmanului, dacă se poate, încă o greșală de exploatat. Pentrucă așa este la noi: Adevărul nu „iartă", te „iea" dela origini și găsește în orice fleac un caz grav. Iar junimiștii, în special, au și acum dușmani de multe feluri, dintre care cei mai ciudați sunt, fără îndoială, cei literari.

Amintirile d-lui G. Panu nu au pretenția să fie o scriere metodică; ele nu au nici un plan, ci saltă foarte liber de ici până colea, necăutând uneori nici coherența cea mai elementară a operei istorice; ele nu sunt nici pline de mult spirit, ca operele asemănătoare din literaturile străine; iar unde ai dorì uneori o concisiune magistrală, autorul devine prolix, prolix, vorbind, totuși, mărunțișuri: deci numai literară nu este opera de față.

Dacă junimiștii nu ar scrie amintiri mai bogate decât d-l N. Gane de ex., ceeace nu este de crezut, căci cel puțin unul, d-l Iacob Negruzzi, a anunțat manuscriptul cronicei sale din care a și publicat ceva —, dacă junimiștii nu ar scrie amintiri, opera d-lui G. Panu ar rămâneà un izvor. Un izvor va și fi, până ce acele cronice moderne și complete vor vedeà lumina tiparului avid...

Ca despre un izvor provizoriu se va vorbì despre ea și în rândurile de mai jos.

Ce veți căutà deci, bunii mei cetitori, în această scriere literară a advocatului, publicistului politic și deputatului liberal G. Panu?

Pe d-l Panu? Sau și pe d-l Panu, care-i doar autor? De sigur. D-sa se expune destul de des, dar numai de câteva ori este și interesant. Să vedeți cum.

Cum se poate combinà advocatul cu literatul se poate constatà în felul foarte nostim cum autorul apără o greșală a „Convorbirilor" care se păcăliseră urât de tot cu publicarea unei poezii de Gablitz, care nu există — el erà păcălitorul-măscăriciu B. P. Hasdeu — și care scrisese cu intenție o poezie absurdă. Absurditatea iscălită de un Neamț avù — deci aveà oricând — trecere la „Convorbiri"; Hasdeu... făcuse dovada! D-l T. Maiorescu aveà tot interesul și dreptul să se lapede, cum s'a și lăpădat, de o greșală care nu erà a sa. Cetiți însă astăzi pe d-l G. Panu, paginele 370—374, și veți rămâneà mulțămiți — nu și convinși — de istețimea cu care se susține că Eu și ea este o poezie care puteà să apară chiar și într'o revistă foarte severă ca „Convorbirile":

Eu și ea.
(Din Gablitz.)

Ca o liră fără sunet,
Ca un fulger fără tunet,
Ca un râu fără murmur,
Ca o pasăre tăcută:
Ca o casă ce stă mută,
Și pustie împrejur —
Astfel sunt și eu, vai mie!
Formă fără melodie,
Pur spectacol făr' idei,
De când dânsa nu-i sub soare
Și puterea-mi cântătoare
A pierit cu moartea ei.

M. I. Ellias.

Pe liberalul G. Panu îl veţi găsi pretutindeni unde este vorba de politică. D-l G. Panu este un liberal vechiu, teoretic şi practic, deci complet şi consecvent. Nu-l veţi găsi însă des, deoarece materia nu-i dă prilej, dar îl veţi găsi foarte categoric, refuzând, instinctiv şi conştient, concepţia conservatoare a Junimei, care este dealtăparte mult mai consecventă. Un pasaj, în sine drept, merită să fie citat, de dragul lui şi ca orientare pentru ceice vor răsfoi gândind lucrarea d-lui G. Panu:

„Concepţiile doctrinare politice, mai ales cele care sunt produsul gândirei filozofice, cu toate că au caracterul riguros ştiinţific, sunt falşe când cauţi a le aplică la societate, care este un corp viu în vecinică mişcare, a cărei vieaţă e compusă din mii şi mii de elemente, care are resorturi ascunse de o putere de expansiune gigantică, care conţine comori de putere şi de vigoare latentă, pentru care o formă goală, o ocazie, este destul pentru ca să se manifesteze cu o forţă de improvizaţie necalculabilă.

„Cu un corp social nu se procedează ca cu un cadavru, nu-l poţi disecă etichetându-i fiecare muşchiu, fiecare articulaţie; unui corp social trebue să-i dai forme largi să se desvoalte; desvoltarea lui se face în puterea vitalităţii organice, el umple în cursul timpului forma care întâi erà goală cu produsul activităţii lui, o modifică, o ciunteşte, o lărgeşte.

„Când ni se vorbeşte de formă fără fond (cum vorbià d-l T. Maiorescu), se scapă din vedere un proces foarte real. Un fond poate nu are nevoe de o formă, dar o formă are nevoe de un fond şi forma aduce de multeori fondul. Aşa şcoli înfiinţate provoacă cultura, în acelaşi timp cultura este consacrată de şcoli. Să dăm un exemplu. Sunt ţări cari au avut artă, fără să aibă şcoli de pictură sau sculptură: Anglia şi mult timp Franţa. Din contră, sunt ţări mai tinere care prin şcoli şi institute bine dotate din punctul de vedere artistic au provocat o mişcare artistică. Ce ar fi fost la noi dacă am fi înfiinţat drumuri de fier într'o regiune oarecare, numai când s'ar fi dovedit că din anul întâiu vor fi productive?"

Gândind astfel, d-l Panu nu poate aprobà asprimea cu care junimiştii au judecat totdeauna vieaţa publică a Românilor de pretutindeni şi preferă să rămâie mai aproape de cei conduşi, decât de ceice conduc.

Şi totuşi, d-l Panu este convins că „spiritele culte sunt în genere, în toate ţările, conservatoare," deoarece ele văd greşelele şi lipsurile înjghebărilor pripite (pag. 318), deci este convins că junimiştii nu puteau fi, nici ei, altfel.

Veţi căutà, în sfârşit, pe publicistul G. Panu. Îl veţi găsi, dar nu în verva-i verde, sau mai bine, nu în verva-i politică, ci în verva unui docent obişnuit, care se ridică numai de câteva ori până la putinţa de-a te legà de paginele sale cu interes covârşitor, într'o vervă care nu-i atentă la formă şi comite uneori fraze şi figuri riscate. Se vede graba cu care scrie autorul, se simte trebuinţa de-a umpleà coloanele „Săptămânei." [1])

Ca să înţelegeţi bine cartea, trebue să ţineţi seamă de toate aceste feţe ale autorului; şi de altele, uşor de ghicit, asupra cărora nu stârnesc.

Cu vremea cartea de faţă va pierde din însemnătatea ce i-am atribuit şi din motivul că prea se ocupă cu oameni mărunţi de care nici literatura, nici istoria nu va voi să scrie tot astfel. Despre Moşu Cornea şi despre Şt. Vârgolici se povestesc episoade la care n'aş fi ţinut; din operele înedite ale d-lui Caragiani ni se povesteşte o anecdotă fără nici un haz (hazul a rămas la d-l Caragiani); una din ultimele întâlniri ale Veronicăi Micle cu Eminescu este de-o banalitate care surprinde. Afirmaţiunile întărite de aceste naraţiuni le-am fi crezut şi fără materialul acesta doveditor. Dar se pare că d-lui G. Panu îi face plăcere să descopere partea prea umană, comună-umană, a junimiştilor care se distingeau altfel enorm din societatea ieşeană în care se întâlniseră. Este, în orice caz, plăcerea unui om binevoitor, care are, altfel, cuvinte de laudă pentru tot ce oamenii „săi" au făcut bine. Este plăcerea critică a unui om care, altfel, îi laudă uneori chiar prea mult, cum face, de pildă, în cazul d-nei Cugler-Poni, pe care o socoteşte încă vrednică s'o citeze ca reflex din Heine. Dar dacă din Heine am aveà numai acest reflex, nu am aveà din Heine nimic. Conchid: D-l G. Panu este bun cu cei mici.

Şi este rău cu cei mari. Adecă rău chiar nu, dar — cum s'ar puteà zice? — extrem de nepărtinitor Liber erà să fie, bine este să fie, dacă voeşte să slujească istoriografiei viitoare ca o călăuză dreaptă şi importantă. Dar a fi numai drept, fără a fi şi important, este un defect pe care nu-l poţi dorì nici unui cronicar. Iar d-l G. Panu nu reuşeşte a fi totdeauna important.

Ce puţine lucruri ştie ori spune, de pildă, d-sa despre V. Alexandri şi totuşi ce repede îl dă gata, la pagina 33, unde ne afirmă că, dacă V. Alexandri a mers la Junimea, a mers... din cauza orgoliului:

„Junimei îi trebuià un literat însemnat care să-i servească de pavilion: lui Alexandri, omul cel mai îngâmfat din lume, îi trebuià un cerc de oameni de valoare care să fie, în acelaş timp, şi adulatorii săi."

Nici Eminescu nu scapă mai uşor. Ce om necomplet erà şi Moldoveanul acesta! Eminescu — imitând pe Lessing poate — a avut totdeauna pretenţia de a fi întâiu gânditor şi pe urmă „poet", el susţineà în poezia sa „idei" ori lovià un „duşman". El nici nu a fost un „poet al timpului nou", deoarece — aici mirarea mă face să sar de pe scaun — deoarece el „nu a avut aproape nici o legătură cu contimporanii

[1]) Fraze: Aforismele, toată lumea ştie care trebue să fie calitatea lor.... (p. 299).

Cu toate că Junimea nu aveà încă organ de publicitate, dar noi urmăriam... (p. 288).

Eu care nu sunt prea tare în comparaţii, acest lucru mă chinuià... (p. 120).

săi, mai cu seamă cu Românii" nu! Ca să credeţi deschideţi la pagina 40... Eminescu nu era orator — şi ce-a pierdut cu aceasta? Eminescu era sărac în invenţie, era „la început de o sărăcie de invenţie, disperătoare" — aici ar trebui să ştim, firește, ce înţelege d-l G. Panu prin „invenţie". Gânditor de „cele mai multeori absurd", Eminescu firește era şi unilateral, „incapabil" să înţeleagă un adversar, care nu-i gâdilea o „manie" a lui, fie filozofică, fie istorică. Era, din capul locului, un „zdruncinat de geniu" (p. 333). Şi totuşi era cap puternic. Fără doar şi poate, fără scădere, i se recunoaşte naţionalismul, exagerarea lui chiar. — Aşa a fost Eminescu, după d-l G. Panu, care nu va reuşi să înlocuiască chipul mult mai limpede care ni-l croim din opera lui Eminescu, izvorul cel mai autentic, izvor mai adevărat decât însăşi viaţa lui. Şi în acest caz d-l Panu nu-i judecător definitiv, ci numai un îndemnător să ne controlăm şi să ne revizuim impresiile şi convingerile, lucrare de cel mai mare folos pentru cunoaşterea literaturilor.[1])

D-l T. L. Maiorescu îi este autorului mult mai simpatic. Are firește şi d-sa defecte; nu are d. e. spirit: este şiret, îşi lasă portiţe de retragere; este mai crud decât ar fi de nevoie ori cu dreptate să fie: — dar este solid, e cel mai sigur de idea sa şi de vorba în care o îmbracă; om născut şi făcut să pontifice în mijlocul unei societăţi literare care râvnià lucruri nouă; om îndrăzneţ, care are meritul de-a fi luptat cu toţi şi mai totdeauna cu succes; naţionalist cald, în felul său însă; ateu, singurul ateu mărturisit şi limpede din junimea; personalitate tare ce nu avea nevoie de nici o autoritate supranaturală, fiindcă aflase în sine una mult mai consecventă: raţiunea sa puternică, origine şi a mândriei sale.

Pe d-l Iacob Negruzzi, care trăeşte încă, lumea l-a cam uitat şi nu-l mai ceteşte. D-l Iacob Negruzzi câştigă mult din informaţiile pe care le dă d-l Panu, care ni-l arată viu, activ şi îndemnător neobosit, om neasemănat mai util decât era, de pildă, Pogor cu spiritul său, pe care, judecându-l după probele d-lui Panu, n'aveau de ce regretà că s'a dus — spiritul — fără să se fixeze în literatură.

Amintirile de felul acesta sunt de cetit: ele ne apropie de un cerc de oameni care au multe deosebiri, dar pe cari îi unesc câteva calităţi, care explică perfect pretenia lor şi lupta lor solidară. E fondul lor comun: inteligenţe libere şi îndrăzneţe, voinţe dispuse spre lupte conştiente, luminate de gândul că, deosebindu-se de societatea în care trăiesc, sunt datoare să-i dea pilda vieţii superioare spre care trebue să vrea să se ridice şi ea: Prototipi ai viitorimei!

Nici înainte, nici după ei acest fenomen nu s'a mai văzut la noi. Descriindu-l, d-l G. Panu nu a uitat nici o umbră şi, totuşi, el rămâne foarte frumos. Aşa reiese din G. Panu.

[1]) Autorul este destul de sincer să ne spună (la p. 83) că Eminescu nu-l prea suferià din cauză că G. Panu era zeflemist. Pe acest motiv însă Eminescu ar fi putut urî toată Junimea....

Dela o vreme, d-l Panu îşi aduce aminte că ar trebui să devie mai profund şi se întreabă, tocmai la pagina 267: „Dar ce voià societatea Junimea în literatură, ce scop urmărià?" Şi începe o cercetare mai metodică, căutând 1. care era situaţia literaturii române când apărù Junimea; 2. ce credinţe aveà aceasta; 3. discutând pe rând vre-o trei critice care manifestau direcţia nouă, pentru... a părăsì apoi iarăşi metoda şi a ne da varietăţi literare sau pseudo-literare, cu şi fără legătură între ele. A le cercetà pe rând, ar fi prea mult; a nu le caracterizà felul ar fi o lipsă de atenţie pentru un autor pe care aş dorì să-l cetiţi, mai ales d-voastră, acolo, în Ardeal...

Până la întâia pagină metodică — p. 167 — aflasem că Junimea era aderentă a principiului „artă pentru artă", nu „artă pentru un scop oarecare social, politic şi naţionalist"; până la p. 167 mai aflasem că d-lui Panu îi plăceau teoriile estetice ale Junimei, nu însă şi exemplele prin care le ilustrau. Aproape în deplin acord cu sine, d-l G. Panu judecă mai apoi, la paginele 302—304, scrierea d-lui T. Maiorescu despre Poezia română: Regulele stabilite atunci de criticul Junimei erau „de o simplicitate clasică," erau „întemeiate", însă „mai existau o mulţime altele, pe care d-l Maiorescu le înlăturà". Le înlăturà deşi nu le discutà? Dar în acea scriere nu se spune nicăiri, că regulele din ea ar fi toate regulele poeziei! În adevăr, acea scriere este, pentru Români, şi astăzi unul din instrumentele cele mai alese de cultură literară. Firește, nepărtinitorul domn G. Panu se „grăbeşte să adaoge", că principiile sale „sănătoase nu le inventase d-l T. M., ci şi le apropiase din şcoala germană". Aron Densuşianu se ocupase odată cu această chestie, arătând ca izvor german pe Vischer, arătându-l cu un lux de acuzaţiuni ridicule: d-l T. Maiorescu cunoşteà pe Vischer! Dar ar fi fost de acuzat, dacă nu l-ar fi cunoscut, Vicher fiind pe atunci un legislator european în estetică; a se vedeà de pildă, influenţa lui în literatura italiană, aşa cum o apreciază B. Croce în istoria esteticei! Cu de acestea nu putem scădeà nici pe autorul român, ci îl dovedim numai în curent cu ştiinţa contimporană. D-l G. Panu continuă: Cerând în poezie sensibilizarea consecventă, criticul „condamnà mai dinainte orice altă formă abstractă, cu care un poet original s'ar fi putut servì", dar nu ne arată că s'a servit într'adevăr, că s'a ivit poetul „abstract", care, fiţi pe pace, nu ar fi poet: Abstracţia poate fi o parte, minima pars, în poezie, nu întregul; de aceea nici nu se poate stabilì contrastul unei părţi mici cu partea enormă a plasticităţii... Şi astfel este evident că d-l G. Panu nu-i tocmai drept. adecă nu găseşte aprecieri juste, dar îndeamnă la căutarea lor.

Şi mai departe de justeţă este autorul în cazul următor: critica limbei române din ziarele din Austria. D-lui Panu i se pare că „o simplă notiţă sau cel mult un articol ar fi fost suficient" ca să semnaleze primejdia nemţismelor luate din „limba austriacă" *(sic)*... Dar acest efect nu l-a avut nici critica ce-o regretă d-sa; ce efect puteà să aibă un articolaş?

Scrierea d-lui G. Panu este însă mult mai bogată decât s'ar părea după notiţele de mai sus. Ca să fiu drept, trebue să vă semnalez şi alte materii vrednice a fi cetite.

Pagina 66—73 V. Alexandri cetind „Dumbrava roşie“: Eminescu ar fi avut „aerul plictisit“, dar „iertă lui Alexandri lucrarea“ de dragul fondului naţional care puneà în lumină faptele strămoşilor.

Pag. 139—144: Creangă şi Eminescu, cei doi amici uniţi „aproape inconştient“ prin fondul lor de nizuinţi naţionale.

Pag. 153—178 Alexandru Lambrior (filologul) la Junimea. Pentru acest capitol trebue să-i mulţumim d-lui Panu în mod special. Lambrior este un om excelent. Capitolul este şi cald, foarte cald, ceeace se întâmplă rar în acest volum.

Pag. 232—236: Poveşti şi poezii populare. In timpul nostru, pagini actuale, relative la tema „poporanismului“, pe care nu a putut-o da de mal d-l D. Zamfirescu.

Pag. 255: Chestia evreiască şi V. Conta... Etc. Etc.

Ar fi păcat ca această carte să nu afle şi la Ardeleni cetitorii ce şi-i merită prin multele informaţii ce dă, prin curajul cu care judecă personalităţile marcante ale literaturii noastre, prin câteva îndemnuri de gândire serioasă asupra unor probleme încă actuale.

G. Bogdan-Duică.

Cronică.

† **Dr. I. T. Mera.** Unul dintre cei mai distinşi medici români, iubit de toţi cei ce-l cunoşteau, atât pentru înaltele lui calităţi sufleteşti, cât şi pentru sentimentele lui româneşti, medicul din Karlsbad dl Dr. I. T. Mera a murit subit în Viena, la 24 August n., în vârstă de 48 ani.

Dr. I. T. Mera a fost şi un apreciat scriitor, ale cărui lucrări — poveşti şi basme, mai ales — erau cetite cu mult interes. Volumul său „Din lumea basmelor“ (ed. „Minerva“, Bucureşti) i-a câştigat un loc de cinste în literatura românească.

A fost înmormântat la Şiria, în comuna sa natală.

Dr. I. T. Mera şi-a lăsat întreaga avere, aproape 100.000 de coroane, pentru scopuri culturale româneşti.

*

Cartea de aur. Din preţioasa publicaţie a d-lui T. V. Păcăţianu a apărut zilele trecute vol. V. care cuprinde actele ciclului parlamentar 1869—72. Activitatea Românilor în această epocă e bogată în momente frumoase şi pline de demnitate. Generaţiile de astăzi vor puteà învăţà mult dela oamenii acelor vremuri. Cu toţii trebue să fim recunoscători d-lui Păcăţianu pentru osteneala ce şi-a dat de a adunà la un loc aceste documente de mare valoare. Recomandăm cu căldură cetitorilor să-şi procure acest volum din „Cartea de aur“, care deşi are aproape 800 de pagini, costă numai 10 cor.

*

Infiinţarea „Societăţii scriitorilor români“. O parte din scriitorii români din Regatul României, întrunindu-se zilele trecute în Bucureşti, sub prezidenţia poetului D. Anghel, au hotărît înfiinţarea unei societăţi de „ajutor mutual şi de apărare a intereselor lor profesionale“.

La 2 Septemvrie v. va aveà loc, în Bucureşti, o adunare generală, când se va face constituirea legală a societăţii şi se vor vărsà primele fonduri.

Necesitatea unei astfel de societăţi erà de mult simţită.

*

Ştiri. *Anunţăm cu deosebită bucurie pe cetitorii noştri că, începând cu acest număr, d-nii Anghel şi Şt. O. Iosif, apreciaţii poeţi, vor colaborà regulat la „Luceafărul“.*

În şirul colaboratorilor noştri au mai intrat d-nii I. Paul, profesor în Iaşi, şi Nerva Hodoş, cunoscutul cercetător al trecutului nostru.

* In numărul viitor vom publicà o nouă povestire de d-l C. Sandu-Aldea, „Brigadierul Frunză“.

* „La Semaine littéraire“ din Geneva publică, în traducere franceză o nuvelă de d-l Mihail Sadoveanu „Istoria unei pălării“. Traducerea aceasta, foarte reuşită, e datorită d-lui Marcel Montandon, cunoscut publicului românesc prin articolele sale, publicate în „Mercure de France“, asupra literaturii române.

Poşta Redacţiei.

— *Manuscrisele nu se înapoiază.* —

Alunică. „O noapte furtunoasă“ s'a pierdut în coşul hârtiei.

M. Braila. Schiţa trimisă se va publicà. Când — nu vă putem spune.

Tr. I. „Pocăinţă“ nu se poate publicà. Incercaţi cu altele.

V. D. (Sibiiu). „Pe album“ nu e mai reuşită decât celelalte poezii. Spre pildă:

„In zădar trec şi ani cu grăbire
Căci cine a gustat un minut iubire
In viaţă-i. Acel minut gustat
Rămâne toată vieaţa-i neuitat.“

N'aveţi talent, nu mai încercaţi.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.

TIPARUL LUI W. KRAFFT ÎN SIBIIU.